

Стари српски надгробни споменици у Мостару

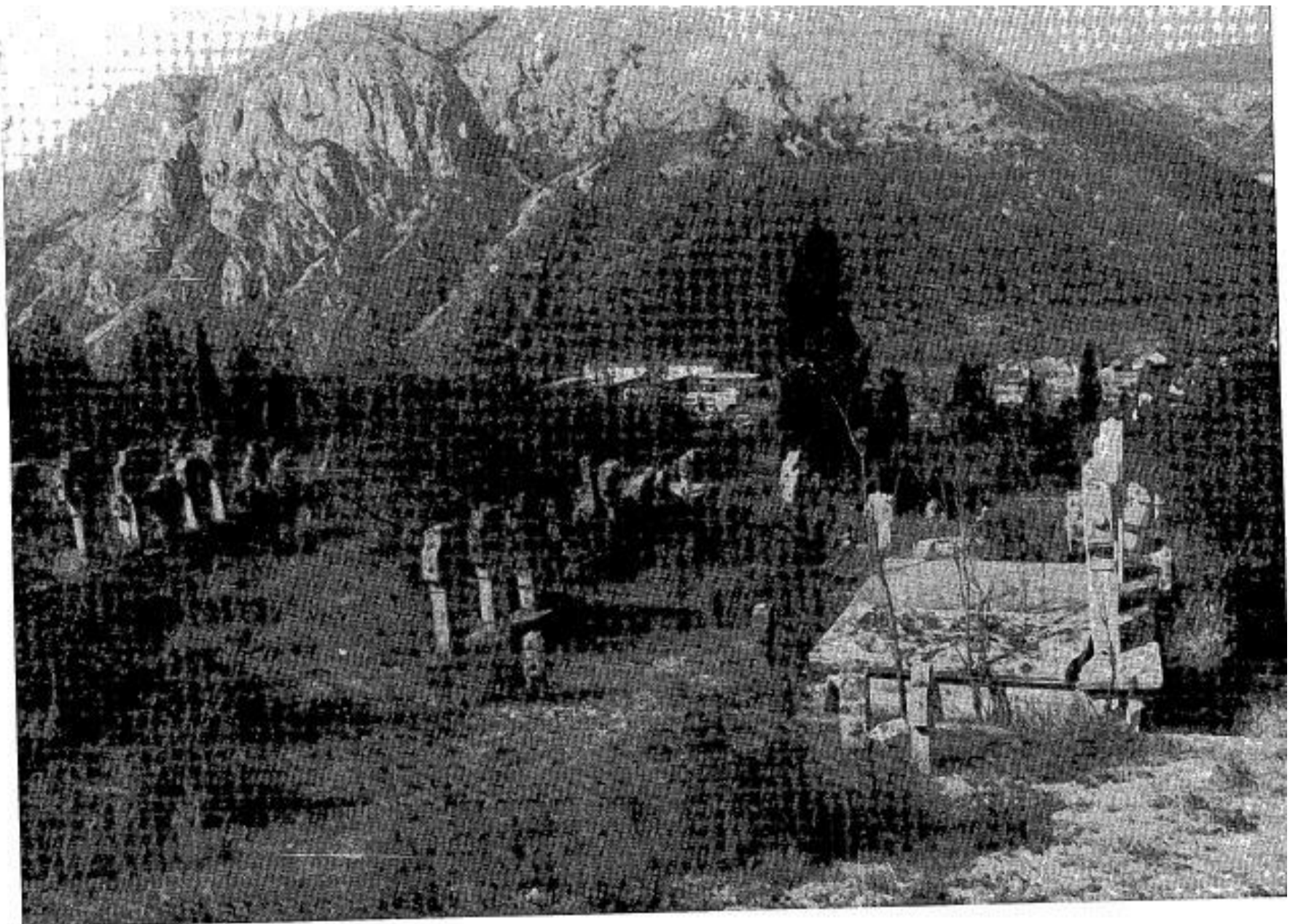
Епитафи надгробника на Пашиновачком гробљу

РАДОМИР СТАНИЋ

Уочивши пре више од три деценије вишеструки значај старих српских надгробних споменика са натписима у Мостару, који су концентрисани у три импозантне некрополе: на Бјелушинама, на Пашиновцу и изнад Старе српске православне цркве, писац ових редова је приступио њиховој систематској теренској дескриптивној обради, фотографском снимању и брижљивом преписивању и калкирању епитафа, прикупивши тако драгоцену грађу за проучавање српског живља у овом граду. Сакупљена документација у којој су нашли место сасвим непознати подаци које садрже натписи из XVII и XVIII века успоставила је знатно измењенију представу од уобичајене о прошлости српског Мостара, његовог становништва, православној богомољи и другим институцијама. Богатство података из натписа који потичу из XIX века употпунило је слику о старим мостарским српским породицама. Етнологија, социологија, историја и друге научне дисциплине у објављеним епитафима стекле су нова упоришта за стицање потпу-

нијих знања о слојевитој прошлости града на Неретви којој су Срби својим делотворним животом дали посебно обележје.

У тренутку када ратна разарања у Мостару нису поштедела ништа што је српско, ова документација добија на значају утолико пре јер су, према непотпуним обавештењима, у бруталном и пакленом рушењу српских грађевина, институција и споменика, међу којима по катаклизмичним размерама заузима доминантно место застрашујуће минирање и потпуно уништавање саборне цркве Св. Тројице (1863/1873), уништени читави делови српских гробаља са великим бројем старих надгробних белега украшених натписима. С обзиром на злу судбину мостарске српске сепулкралне баштине коју је доживела у рату 1992 — 1994. у којем Срби бране свој опстанак и основна људска и национална права, а имајући у виду безобзирни изгон српског становништва из града у коме живи од његовог самог оснивања, као и непостојање могућности да

Сл. 1. Гробље на Пашиновцу, општи изглед

Fig. 1. Vue du cimetière de Pašinovac

се несметано настави проучавање овдашњих преосталих старих српских надгробних споменика у оквиру споменутих гробаља, до сада објављени резултати истраживања и документовања мостарских српских православних надгробних споменика добијају размере несагледиве националне важности. Обрадом споменика, фотоснимањем, преписивањем и калкирањем натписа спашени су изузетно значајни писани извори о прошлости мостарског и херцеговачког српског живља. Многи споменици са натписима заувек су уништени у још неокончаном рату. Учињено је то смишљено да би се ликвидирали аутентични докази о вековном присуству Срба у главном граду Херцеговине, и да би се затрли трагови српског културноисторијског наслеђа. Међутим, истраживачка упорност и настојање да се сви споменици документују по одговарајућем методолошком поступку потпуно су се исплатили. Највећи број споменика је снимљен, натписи преписани, добар њихов број је публикован, посебно када је реч о оним старијим.

Стари део гробља на Пашиновцу, највећег православног гробља у Мостару које је активно, годинама је предмет истраживања у оквиру пројекта *Стара српска православна гробља у Мостару*, које се постепено пред последњи рат приводи крају. У току протеклих година исходи истраживања ових гробаља су делимично објављени с циљем да се наша културна и научна јавност упозна с неким најважнијим аспектима њихових разноликих вредности и да се скрене пажња на потребу њихове елементарне заштите с обзиром на евидентну угроженост и пропадање. Објављени прилози* изазвали су код извесних кругова одређену научну радозналост, али и истовремено обавезали њиховог аутора да настави истраживање и да у догледно време, после дефинитивне реализације наведеног пројекта, целовито, у раду већег обима, па можда и књизи, објави свеколику прикупљену грађу у виду натписа и све друге релевантне чињенице о стварном научном значају ових гробаља, односно података које садрже њихови очувани натписи. Разуме се, тако замишљен рад — студија обухватиће многа питања која се односе на клесарску вештину мајстора, типолошке одлике споменика, декоративнопластичне вредности надгробника, податке о најстаријим српским породицама, њиховом разграњавању, раслојавању, ишчезавању и сл. Била би, свакако, посвећена одговарајућа пажња и другим проблемима који задиру у домен историје, историје уметности, етнологије, социологије, лингвистике и других научних дисциплина с обзиром на то да натписи српских надгробних споменика у Мостару садрже драгоцене у науци још неискоришћене податке и да сами споменици као продукти клесарске вештине, својим симболичним и пластичним вредностима, нису били предмет посебне научне обраде коју заслужују. О лингвистичкојезичким и палеографскоепиграфским особеностима натписа који се великим делом везују за епитафе херцеговачких стећака, али и за искуства преписивача старословенских и црквенословенских текстова, и о другим питањима која са становишта продубљеног научног истраживања захтевају задовољавајућа тумачења, свакако ће бити речи бар у оној мери која одређује њихове опште културнонаучне вредности. Што се тиче неопходних мера заштите ових гробаља, а посебно надгробних споменика који су на разли-

чит начин угрожени и оштећени, објављени прилози нису постигли жељене ефекте, што, наравно, никако не значи да их и даље не треба очекивати.

Два текста о натписима надгробних споменика на Пашиновцу** објављена у мостарском часопису „Херцеговина“ обрађују нека важна питања која се односе на само гробље, степен његове истражености, затим на облике споменика, начин њиховог украшавања и на саме натписе, поготово оне старије чије су особености посебно разматране. Ова два прилога садрже 684 натписа у изворном облику од којих 18 из XVII, 290 из XVIII и 376 из XIX века. Овај број натписа из времена од XVII до XIX века представља по прилици знатно мање од једне половине укупног броја епитафа на овом гробљу из тог раздобља. Досадашњим радом на евиденцији и исписивању натписа на Пашиновцу који датирају из XVII века утврђено је да постоји 18 епитафа који су настали између 1672. и 1696. године. Претпоставља се да овај број није дефинитиван и да ће се у даљем раду на ишчитавању и исписивању открити још неки епитаф из овог века. Према досадашњим сазнањима, не постоји могућност да се пронађе натпис старији од XVII века, али када је реч о надгробницима без натписа, неспорно је да постоје они знатно старији, од којих неки потичу, судећи по великој блискости са стећцима, из периода XV — XVI век. Иако изненађује број очуваних споменика са натписима из XVIII века (290), већ сад се може констатовати да он није исцрпљен и да се може очекивати проналазак извесног броја надгробника из тог века, поготово у оном делу гробља који је највише зарастао у драч и коров. Уосталом, о новооткривеним споменицима са натписима из XVIII века сведоче епитафи који се објављују у овом прилогу.

У овом чланку излажу се резултати истраживања средишњег дела старог споменичког комплекса на Пашиновцу. Објављује се укупно 348 натписа. Међу њима 22 епитафа потиче из XVIII века (број 2, 9, 58, 80, 118, 119, 137, 146, 182, 201, 211, 216, 217, 240, 241, 246, 247, 257, 258, 268, 315 и 336), а 154 из прве половине XIX века, од којих је 45 из прве две деценије XIX века. Гробове жена обележава 141 споменик, а остали су надгробници покојникамушкараца и њихове деце. Међу споменицима чији се натписи објављују налази се већи број оних који обележавају гробове чланова веома угледних старих мостарских српских породица, као што су породице Марковић, Шола, Тупина, Пичета, Иванишевић, Ћирић, Палавестра, Обрадовић, Ковачевић, Билић и друге. Особито су били бројни припадници следећих породица: Грујица, Милинковић, Куртовић, Шпаравало, Милетић, Гаћаница, Бокун, Оборина и др. Запажају се необична презимена појединих породица, као што су: Гале, Голо, Прерад, Педала, Пеш, Ротула, Тук, Екмечија, Маргета, Скавела, Каришик, Зубац и сл., од којих данас само неколико њих има потомке. Уз већи број натписа дата су објашњења и коментари у напоменама којима се шире и аргументовано осветљавају поједине личности из најугледнијих породица, разуме се у складу са расположивим подацима. На крају још треба додати да овај корпус натписа садржи поред оних што потичу из XVIII и XIX века и десетак натписа с почетка XX столећа с обзиром на то да чине јединство са натписима на надгробницима који обележавају гробове раније умрлих чланова истих породица.

Сл. 2. Споменик Марије Лазинице из 1751. г.

Fig. 2. Monument funéraire à Marija Lazinica datant de 1751

Сл. 3. Споменик Десѣе Таџаринове кћи, XVIII век

Fig. 3. Monument à Despa, fille de Tatarin, XVIII siècle

1. **І Н Ц І Р І Д І К М** Здѣ почиваетъ раба вожія **Ана** сѣпруга **Кідака Марковича**. Бѣди ноі вѣчная радость і влажені покоі. Прѣставі се мѣца **январія** дѣнь **28.** на **1826.**¹
2. **ІГ ХГ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ в(о)жи **Евто** синъ **Милована Ішвовича**. Б(о)гъ да га прости **1796.**²
3. **ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ в(о)жи **Ристанъ Шанто**. Бѣчна мѣ радость. Прѣстави се илиштака на **1800.**³
4. **ІГ ХГ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожи **Кідакъ Марковичъ**. Бѣди омѣ вѣчная радость и влажені покой. Прѣстави се лѣта гдѣня **1829** мѣца **декембра** **13.**⁴
5. **І Н Ц І М Д Р Б** Здѣ почиваетъ рабъ вожи **Тоша** **Екмечія**. Бѣди омѣ вѣчная радость и влажені покой. Прѣстави се **1823.**⁵
6. **ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ младѣнецъ **Ана** **Станише** **Спаравала** на **1829.**⁶
7. **ІГ ХГ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі **Рісто** **штроче** **младо**. Прѣста(ви) се ва **лето** на **1814.**

Р. Станић, *Прилог проучавању старих мостарских заната*, Гласник Земалског музеја Босне и Херцеговине, Етнологија, н. с. св. XXII, Сарајево 1967, 145—160; исти, *Споменици монахиња и монаха из XVII и XVIII века на православним гробљима у Мостару*, Гласник Српске цркве, 3, Београд 1967, 35—46; исти, *Стара гробља као извори за проучавање прошлости наших градова*, Повеља октобра, 2—3, Краљево 1975, 139—151; исти, *Гробље на Бјелушинама у Мостару* — скица за монографију, Херцеговина, 1, Мостар 1981, 171—194; исти, *Надгробни натписи из XIX века на Бјелушинском гробљу у Мостару*, Херцеговина, 2, Мостар 1982, 183—220; исти, *Надгробни споменици са натписима из XVII и XVIII века у гробљу на Пашиновцу у Мостару*, Херцеговина, 3, Мостар 1983, 153—196; исти, *Натписи на споменицима у гробљу на Пашиновцу у Мостару*, Херцеговина, 4, Мостар 1985, 159—199.

** Р. Станић, *Надгробни споменици са натписима из XVII и XVIII века у гробљу на Пашиновцу у Мостару*, Херцеговина, 3 (1983) 153—196; исти, *Натписи на споменицима у гробљу на Пашиновцу у Мостару*, Херцеговина, 4 (1985) 159—199.

¹ *Марковићи* нису бројна али су стара породица. Из ње је, свакако, најпознатији Ато Марковић који се бавио књижевним радом. Био је међу претплатницима неких књига и часописа до 1850. Најстарији је споменик из породице Марковић *Анике Марковић* која је умрла 1782. Уп. В. Ђоровић, *Мостар и његова српска православна општина*, Београд 1933, 35, 40, 85.

² *Јововићи* су, изгледа, рано ишчезла породица. Ниједног њеног члана не срећемо међу надгробницима XIX века.

³ *Ристан* је једини припадник ове породице. Није се могло установити да ли су Шантићи пореклом од Шанта, као што би се могло претпоставити, или не.

⁴ *Марковићи* славе Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић, *Крсна имена — славе православних српских породица у Мостару*, Мостар 1923, 7.

⁵ Презиме *Екмечія* свакако се може повезати са занимањем ове породице. Уп. Р. Станић, *Прилог проучавању старих мостарских заната*, 145—160.

⁶ *Спаравало*, односно *Шпаравало* је доста бројна мостарска породица. До сада је пронађено 12 споменика на гробљима у Бјелушинама и Пашиновцу који обележавају гробове покојника из ове породице у XIX веку. Иначе, чланови ове породице славе Ђурђевдан. Уп. М. С. Поповић, 25.

8. **І Н Ц І Ж Л Р Б** Здѣ почивають раба в(о)жия Стана сѣпрѣга Тоше Дѣчица. Бѣди вѣчна радостъ і влажені покой. Престави се го(дине) 1822. мс. новѣра дѣнь 27.⁷
9. Здѣ почивають раба вожия Іува сѣпрѣжница Дѣѣми. Б(о)гъ да в прости і пом(и)лѣе. Престави се мѣсеца маія на 1799.
10. **І Н Ц І** Здѣ почивають рабъ вожі Іуво штроче Дѣке Тошѣца. Прес(тави) се 1840.⁸
11. **І Н Ц І Н К Б** Здѣ почивають рабъ вожія Рѣста сѣпрѣга Бошка Іванишовича. Бѣди омѣ вѣчная радостъ) 1816.⁹
12. **І Н Ц І Б К Н** на 1826. Здѣ почивають рабъ вожі Достина сѣпрѣга Николое Михичича. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і влажени покой. Престави се.¹⁰
13. **ІѢ ХѢ НІ КЯ** Здѣ почивають рабъ Дѣка. Бѣди омѣ вѣчна радостъ і вл(а)жени покой. 1801.
14. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожия Чѣро синъ Ивана Шолѣ. Престави се н(а) 1827. мѣца іюліа дѣнь 7.¹¹
15. **ІѢ ХѢ** Здѣ почивають Ятанасиѣ штроче Ристѣ Шолѣ. Престави се 1854. мѣца апрѣла дѣнь 9.¹²
16. **И. Н. Ц. ІѢ ХѢ НІ КЯ М.** Здѣ почивають раба вожия Марія сѣпрѣга Ивана Шолѣ. Бѣди ной вѣчная радостъ и влажени покой. Престави се на 1827. и поживѣ сѣхъ лѣта 45. мѣца июліа дѣнь 29.¹³
17. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Шпіро прозватъ Іованъ Шолѣ. Преставі се 5. маія 1871 а поживи сѣхъ лѣта 92.¹⁴
18. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ М. Л. Р. Б.** Здѣ почивають рабъ вожі Панто Шолѣ а прозванъ Бѣканом. Поживѣ всѣхъ лѣта 58. Преставі се лѣта ѿ Хрѣста 1879. авгѣста дѣнь 6.
19. **И. Н. Ц. И.** Овѣ бораѣ вѣчни санакъ Јелка супруга Вукана Шолѣ роѣна Каблар. Пресели се у вѣчност у 77. год. 8. јула 1900. Вѣчна јој памјат.¹⁵
20. **ІѢ ХѢ І. Н. Ц. М. Н. Л. Б. І.** Здѣ почивають рабъ вожия Саѣа Чолякѣ. Вѣчная радостъ і влажени покой). Престави се лѣта гдѣна мѣсеца. . . . 1809.
21. **І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б.** Почивають вожия сѣпрѣга Лазара Чѣпина. Бѣди вѣчная радостъ и влажени 1832.¹⁶
22. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Лазаръ Чѣпина і поживѣ лѣта 60 і преставі се лѣто гдѣнѣ 1856. авгѣста дѣнь 3.
23. Здѣ почивають рабъ вожия Ристанъ Чѣпина на 1838.
24. **ІѢ ХѢ** Здѣ почивають раба вожия Иува ші Іуво Чѣпине 1853.¹⁷
25. **І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б. НІ КЯ** Здѣ почивають раба вожия Петрѣша сѣпрѣга Дѣке Ѣрлановича. Бѣди ной вѣчная радостъ и влажени покой. Престави се на 1829.¹⁸
26. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Дѣка Ѣрлановичѣ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і влажени покой. Преставі се лѣто 1849.
27. **И. Н. Ц. И.** Здѣ почивають рабъ вожі Стоя Гоѣ сѣпрѣга Спасоѣ Поповича. Бѣди вѣчная радостъ и влажени покой. Престави се године на 1838.¹⁹
28. **І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б.** Здѣ почивають раба вожия Госѣаѣ ші Мирка Івковича. Престави се на 1830.²⁰
29. **ІѢ ХѢ І. Н. Ц. І.** Здѣ почивають рабъ вожі Панто Тодоровичѣ і поживѣ лѣта 35. Преставі се лѣто господнѣ на 1859.²¹
30. **І. Н. Ц. І. Н. У. Д. Ѣ.** Здѣ почивають рабъ вожія Іуванка сѣпрѣга Шѣпана Голѣ. Бѣди ной вѣчная радостъ і влажени покой. Престав се године на 1839.²²
31. **ІѢ ХѢ І. Н. Ц. І.** Здѣ почивають раба вожія Мѣтра сѣпрѣга Лазара Мѣлѣтича апрѣла 1861.²³
32. **І. Н. Ц. І. І. Н. К. М. Г.** Здѣ почивають рабъ вожия Фимія сѣпрѣга Тр(и)пка Пичѣтѣ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і влажени покой. Престави се на 1835.²⁴
33. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожия Ячимъ Чѣпина. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и влажени покой 1848.
34. **ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожия Бѣканъ Чѣро Грѣице. Бѣди омѣ вѣчна. Преставі се 1816.²⁵
35. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають раба вожія Янѣа сѣпрѣга Николое Мѣлѣтича. Преставі се 1851.
36. **ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Рѣсто синъ Николое Мѣлѣтича. 1851.
37. **І. Н. Ц. І. НІ КЯ** Здѣ почивають рабъ вожия Панто Грѣица. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и влажени покой. Престави се на 1832. мѣца новѣра 25.
38. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають раба в(о)жия Ђѣпанія сѣпрѣжница Ілиѣ Грѣице. Бѣди вѣ вѣчная радостъ і влажени покой. Престави се лѣта господня дѣнь 15 годѣна 1812.
39. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Иуванъ Грѣица синъ Бѣро Грѣице і поживѣ лѣта 33. Престави се лѣто гдѣнѣ 1852. авгѣст 25.
40. **І. Н. Ц. І. М. Г. І. Б. І. Я.** Здѣ почивають рабъ вожия Гѣмо Грѣица. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и влажени покой. Престави се на 1850. іюліа 29.
41. **І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Іуванъ Грѣица а синъ Панто Грѣице. Поживѣ лѣта 42. Преставі се лѣта гдѣня 1852. фѣрѣара 6.
42. **ІѢ ХѢ І. Н. Ц. І.** Здѣ почивають рабъ вожі Мѣчо Грѣица. Преставі се 16 шктомѣра 1859. Роді се маія 3. 1840. поживѣ лѣта . . .
43. **ІѢ ХѢ** Здѣ почивають рабъ вожі Саѣа Грѣица. Преставі се на 1801. Бѣди омѣ вѣчна памѣтъ и влажени покой.

44. **І. Н. Ц. І. Здѣ почиваетъ раба вожія Марія сѣпрѣга Дамяна Мілінковича. Бѣди ѿ вечная радостѣ і влажѣни покой. Преставі се 1844.**²⁶
45. **ІГ̃ ХГ̃ І. Н. Ц. І. Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Рісто Дамянѣ і поживѣ 60 лѣта. Преставі се 4 авгѣста 1862.**
46. **І. Н. Ц. І. ІГ̃ ХГ̃ Здѣ почиваетъ раба вожія Сава сѣпрѣга Міхе Мілінковича. Поживѣ годіна 80. Преставі се лѣта господня 1851.**
47. **І. Н. Ц. І. М. Д. Р. Б. Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Рісто синѣ Міхе Мілінковичѣ.**
48. **І. Н. Ц. І. Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Дамянѣ Мілінковичѣ.**
- 48а. **Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Рісто штрѣче Јована Милинковича**
49. **І. Н. Ц. І. І. Д. Н. Р. І. Б. Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Михо Милинковичѣ. Бѣди ѿмѣ вѣчная радостѣ и влажѣни покой. Престави се 1846.**
50. **І. Н. Ц. І. НН̃ КЯ̃ М. Д. Р. Б. Здѣ почиваетъ раба вожія Сѣкана сѣпрѣга Бошка Мілінковича. Бѣді ѿ вѣчная радостѣ і влажѣни покой. Преставі се 1834.**
51. **І. Н. Ц. І. НН̃ КЯ̃ Р. М. Д. Я. Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Марко Міче Мілінковича синѣ. Бѣди мѣ вѣчная радостѣ і влажѣни покой. Престави се 1835.**
52. **І. Н. Ц. І. ІГ̃ ХГ̃ НН̃ КЯ̃ Здѣ почиваетъ раба вожія Сѣка сѣпрѣга Міхе Мілінковича. Поживѣ лѣта 23. Преста(ви се) маія 1. 1878.**
53. **ІГ̃ ХГ̃ І. Н. Ц. Д. Здѣ почиваетъ раба вожія Іованка сѣпрѣга Іліѣ Маргѣте і поживѣ лѣта 75. Преставі се мѣсѣца іюлія 31. Бѣді ноі вѣчная радостѣ і влажѣни покой. 1858.**²⁷
54. **І. Н. Ц. І. ІГ̃ ХГ̃ Здѣ почиваетъ рабѣ вожі Ілия синѣ Сѣте Маргѣте. Роді се 1854. декембра 16. Преставі се 1871. септембра 17.**
55. **І. Н. Ц. І. ІГ̃ ХГ̃ НН̃ КЯ̃ М. Д. Р. Б. Здѣ лежитъ раба вожія Анна сѣпрѣга Сѣтимія Маргѣте ѿ**

⁷ Колико смо могли да установимо, ова породица није ни у каквом сродству са Јованом Дучићем који је рођен у Требињу. Треба претпоставити да су се Дучићи доселили у Мостар из требињског краја. Уп. Ј. Дедијер, *Херцеговина, антропогеографске студије*, Сарајево 1990, 140, 148, 273.

⁸ *Тошићи* су доста бројна породица. Евидентирано је петнаестак споменика који обележавају гробове покојника ове породице из времена од тридесетих година до краја XIX века. У XX веку среће се само једна, и то породица Шпира Тошића који слави Св. мученика Климентија. Уп. М. С. Поповић, 50.

⁹ *Иванишевићи* су били веома угледна мостарска породица. Они воде порекло из Поповог поља. Уп. Ј. Дедијер, *нав. дело* 267. Илија Иванишевић је био љубитељ старина. Код њега је брижљиво чувано познато Мостарско јеванђеље, значајан споменик преписивачке и илуминаторске делатности из XIV века. Уп. В. Ћоровић, 39. Најстарији представник ове породице је Петар Иванишевић, сахрањен на Бјелушинском гробљу 1767. Уп. Р. Станић, *Гробље на Бјелушинама*, 183. Иванишевићи славе Св. Јована Крститеља и Св. Луку. Уп. М. С. Поповић, 6, 37.

¹⁰ Овај споменик је једини белег који означава гроб неког члана ове породице мало несрпског презимена.

¹¹ *Шола* је веома знаменита мостарска породица. Према једној верзији, они су пореклом из Макарске. Уп. Ј. Дедијер, 249. Према В. Ћоровићу, *нав. дело* 39, Шоле су се у првој половини XIX века брзо обогатили. Неки од припадника ове породице су истакнути национални и културни радници Мостара и Херцеговине, као што су Атанасије, Војислав и др. Тако су Војислава Шолу због учешћа у устанку 1881. казнили аустријске власти. Он је био и председник Мостарске општине. Уп. В. Ћоровић, 91, 101. *Атанасије Шола* је био један од покретача и уредника мостарског часописа „Зора”. Чланови ове породице нарочито су били активни у Српском пјевачком друштву „Гусле”. Уп. *Педесет година Српског пјевачког друштва „Гусле” у Мостару 1888—1938*, Мостар 1938, 18—37 и даље.

¹² *Риста Шолу* налазимо међу потписницима представке коју је Мостарска општина упутила Земаљској влади у Сарајево 22. новембра 1881. поводом доношења новог Војничког закона за Босну и Херцеговину. Уп. В. Ћоровић 89.

¹³ *Јован Шола* је, свакако, деда Јове Р. Шоле који је био први председник „Гусала”. Уп. *Педесет година „Гусала”*, 18.

¹⁴ Шоле су славиле Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 25.

¹⁵ Било је правило да се орођавају угледне породице. Овде видимо да је Јелка из породице *Каблар* — знамените мостарске породице чији су припадници били добротвори „Гусала”. *Вукан Шола* је био један од састављача и потписника Уредбе о раду Основне школе у Мостару. Уп. Ћоровић 63.

¹⁶ *Ђутина* спада међу старије мостарске породице. Уп. В. Ћоровић 35. У досадашњем раду на евидентирању споменика са натписима на гробљима Бјелушине и Пашиновац установљено је 9 споменика чланова ове породице. Улога ове породице у раду „Гусала” била је запажена.

¹⁷ Ђупине славе Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић 10.

¹⁸ *Орлановићи* су једна од бројних српских мостарских породица чије потомке не срећемо у XX веку. Да ли су ишчезли или променили презиме, није нам познато.

¹⁹ *Поповићи* не спадају у круг најстаријих нити бројних мостарских породица. Славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 22.

²⁰ *Ивковићи* као малобројна породица немају дубљих трагова у Мостару. Само је овај споменик с натписом очуван. Њен потомак Лука Ивковић слави Св. Николу. Уп. М. С. Поповић 53.

²¹ Само је овај споменик — знамење једног од умрлог члана породице *Тодоровић* — очуван на гробљу Пашиновац. Изгледа да ова породица није имала потомака у првој четвртини нашег века што значи да је ишчезла. У Мостару је, међутим, живео др Перо Тодоровић који се налази у списку чланова помагача „Гусала”. Уп. *Педесет година „Гусала”*, 313. Ћоровић, *нав. дело* 35, сматра да Тодоровићи спадају међу најстарије мостарске породице.

²² Потомци ове доста бројне породице славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 21.

²⁴ *Пичете* су једна од најбројнијих и најугледнијих мостарских породица која, по свему судећи, води порекло из Поповог поља. Уп. Ј. Дедијер 270—271. Према оствареној евиденцији на мостарским гробљима установљена су 23 надгробна споменика са натписима који припадају покојницима из ове породице. *Јован Пичета* је један од првих Мостараца који је студирао у Русији, а *Бошко Пичета* је један од потписника познате представке Мостараца Земаљској влади 1881. Уп. В. Ћоровић 64, 89. Пичете су били одборници „Гусала”, његови почасни чланови, утемељивачи, извршни чланови и помагачи. Уп. *Педесет година „Гусала”* 287—312. Пичете славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 22.

²⁵ До сада је евидентирано 14 споменика са натписима који обележавају гробове чланова ове бројне мостарске породице чији је најстарији члан Сепанија умрла 1812. Потомци ове породице славе Св. арханђела Михаила. Уп. М. С. Поповић 43. Четири члана ове породице били су чланови помагачи „Гусала”. Уп. *Педесет година „Гусала”* 307.

²⁶ Евидентирано је једанаест споменика који обележавају гробове припадника породице *Милинковић*. Били су ангажовани као извршни чланови „Гусала”. Уп. *Педесет година „Гусала”* 300. Славили су Св. Саву. Уп. М. С. Поповић 13.

²⁷ *Илија Маргета* који се спомиње у овом натпису је, свакако, исти онај који је 1816. у Сарајеву продао једну кућу за 2030 гроша. Уп. В. Ћоровић 38. Потомци породице Маргете славе Св. архиђакона Стефана. Уп. М. С. Поповић 62.

- плевмена Двловкова. Поживе всѣхъ лѣта 38. Престави ся 1869. іюліа 15.²⁸
56. **ЇѢ ХѢ** І. Н. Ц. Я. М. Н. І. Здѣ почиваетъ рабъ вожія Іована Мията . . . Вѣчна . . . радостъ і блажені покой. Преставі ся лѣто гднѣ мѣсѣца . . .
57. Здѣ почиваетъ рабъ вожи Шчопанъ Дѣнчеровичъ. На 1839.²⁹
58. На 1730 ,а. ѡ. ѡ. Ісѣ Хсѣ **НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Іован . . . Вѣчна мѣ радост. Постаवि мѣ крестъ сін Маргітѣ.
59. И. Н. Ц. И. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ рабъ вожи Єлка сѣпрѣга Ніколе Пічѣте шѣер Н. Опѣ. Поживлѣ лѣта 32. Преставі се 7 фѣрфара годіне 1886. Вѣчна ой памят.³⁰
60. Здѣ почиваетъ раба божия Стана сѣпрѣга Томана . . . на 1832.
61. І. Н. Ц. І. Ц. Н. К. Л. Я. Здѣ почиваетъ рабъ вожі Стоянъ Балорда. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блаженъ покой. Престави се 1842.³¹
62. **ЇѢ ХѢ** Почиваетъ рабъ вожі Стчопан Іована Іліча сін.³²
63. Дѣка Іліѣ.³³
64. І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Іованъ Рѣдоня. Бѣди омѣ 1816.³⁴
65. **ЇѢ ХѢ** І. Н. Ц. І. Здѣ почиваетъ рабъ вожи Іованка Томѣ Галѣ. Вѣчна ѡй радостъ і блажені покой. Престави се лѣта гднѣ 1811.³⁵
66. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ раба божия Маца Томѣ Галѣ. Вѣчна ѡй радостъ і блажені покой. Престави се лѣто на 1800.
67. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ раба божия С 1806.
68. 1815. Здѣ почиваетъ рабъ вожі Стѣванъ. Вѣчная радостъ
69. І. Н. Ц. І. **НН КЯ** М. Л. Р. Б. Здѣ почиваетъ рабъ вожи Симатѣ Палавестра. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блажені покой. Престави се 1825.³⁶
70. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Нікола Дѣнѣеровичъ. 1843.³⁷
71. **ЇѢ ХѢ** І. Н. Ц. Л. Здѣ почиваетъ раба вожі Яніца сѣпрѣга Шѣпана Дѣнѣеровича. Поживлѣ лѣта 40. Преставі се 1860.³⁸
72. **ЇѢ ХѢ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ в(о)жи Никола Кадневичъ сінъ Іованновъ. Вѣчна омѣ радостъ і в(ла)жені покой. Престави ся мѣца фѣврѣаріа 1810.³⁹
73. І. Н. Ц. І. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Петаръ Глігічъ і поживѣ годіна 55 і преставі се мѣсѣца авгѣста 20. 1848.⁴⁰
74. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ раба вожія Симана. Престави се на лѣто ѡ ст(в)ореніе мира сѣпрѣжаница Стояна Батіниѣа мѣсѣца апріла дѣнѣ 13. 1803.⁴¹
75. Никола Батичъ. Вѣчна омѣ 1811.⁴²
76. **ЇѢ ХѢ** Здѣ почиваетъ рабъ в(о)жи Стоянъ Батиничъ сінъ Іовановъ 1803.

Сл. 4. Споменаци у ѣородиѣној ѣарѣели Тошѣи, XVIII–XIX век

Fig. 4. Monuments de la sépulture familiale des Tošić, XVIII–XIXe siècles

Сл. 5. Споменик Драга Екмѣије из 1810. г.

Fig. 5. Monument à Drago Ekmečija datant de 1810

77. **ЇѢ ХѢ** **І. Н. Ц. І.** Зѣ почиваетъ рабъ вожі Роса ці **Сіме Првѣрада** і поживѣ 23 лѣта. Првѣставі се 15. янѣара на 1854.⁴³
78. **І. Н. Ц. І. ЇѢ ХѢ** Зѣ почиваетъ рабъ вожі **Сімо Првѣрадъ**. Поживѣ лѣта 60 і првѣставі се лѣто гднѣ 1853.
79. **І. Н. Ц. І.** Зѣ почиваетъ рабъ вожі **Хр(и)сто Чоаничъ**. Бѣчна мѣ радостъ и влажени покой. Првѣстави ся лѣта гднѣ 1810. двѣвѣра дѣнъ 4. **Вишѣрѣчени Ристо** да вѣдѣтъ наследникъ ц(а)р-ствіа нѣсн, аминъ.⁴⁴
80. **ЇѢ ХѢ** **НИ КЯ** Зѣв почива раба 1777.
81. **І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б.** Зѣ почиваетъ раба вожія **Наста сѣпрѣга Бѣкана Кѣнядѣ**. Бѣді іѡ вѣчная радостъ і влажени покой. Првѣставі се 1841.
82. **І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б.** Зѣ почиваетъ раба вожія **Достана сѣпрѣга Касѣ Прѣрада**. Првѣстави се на 1828.
83. **ЇѢ ХѢ** Зѣ почиваетъ рабъ вожі **Перо Перѣ Иваніша** на 1835.⁴⁵
84. **ЇѢ ХѢ** **І. Н. Ц. І.** Зѣ почиваетъ рабъ вожі **Сѣто Иванішевић** и поживѣ лѣта 42. Првѣстави се лѣта госпднѣ 1854.⁴⁶
85. **ЇѢ ХѢ** **І. Н. Ц. Н.** Зѣ почиваетъ рабъ вожія **Сара ці Сѣто Иванішевића**. Првѣставі се 1859.⁴⁷
86. Зѣ почиваетъ раба вожія **Мара Мікаілова**. Бѣчна ой радостъ і влажени покой. Првѣставі се мѣца нов-врѣа дѣнъ 5. на 1811.
87. **ЇѢ ХѢ** **І. Н. Ц. Н. Н. М. Р. Я.** Зѣ почиваетъ рабъ вожі **Бѣро Сѣкновъ**. Бѣди омѣ вѣчная радостъ. 1804.
88. **ЇѢ ХѢ** Зѣ почиваетъ рабъ вожія **Марія ці Чѣрѣ Каришика** 1832.⁴⁸
89. **І. Н. Ц. І.** на 1839. Зѣ почиваетъ рабъ вожія **Савка сѣпрѣга Сѣѡпана Мітрѣиновича**. Бѣди ві вѣчная радостъ і влажени покой. Првѣставі се годіне.⁴⁹
90. **ЇѢ ХѢ** **НИ КЯ** Зѣ почиваетъ раба в(о)жія **Стана сѣпрѣжнѣца Сѣто Никшича Кѣзѣнова брата Дѣкшича**. Бѣчна ви радостъ мѣца априла 1804.
91. **І. Н. Ц. І.** 1815. Почиваетъ сѣпрѣга . . . **Ичима овича**. Бѣчная радостъ.
92. **ЇѢ ХѢ** Зѣв почиваетъ рабъ вожі **Стоя сѣпрѣжнѣца Николѣ Матица**. Првѣстави се ва лѣто 1805.⁵⁰

²⁸ Овај натпис нам саопштава да је Ана „од племена Лелекова“ угледне мостарске породице чијих је 17 споменика евидентирано на мостарским гробљима. Они су били добротвори Српског пјевачког друштва „Гусле“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 291.

²⁹ *Дунђеровић* је презиме које потиче од занимања дунђер.

³⁰ Из овог натписа сазнаје се да су се породице *Пичете* и *Опу(х)е* орсфавале женидбом, односно удајом. *Опухе* и *Опу-хићи* су старе мостарске породице. У једном запису из 1750.

спомиње се *Никола Опухић* за кога се каже „он бијаше у Мостару цркви служителъ и свијем кристијанам, а сада нам остаде црква као глуха иза њега“. Уп. В. Ђоровић 35.

³¹ У овој породици родио се 1801. потоњи јеромонах Гаврило. Уп. В. Ђоровић 35—37. *Балорде* славе Св. мученика Климентија. Уп. М. С. Поповић 49.

³² *Илићи* спадају међу старије српске породице у Мостару. Туро Илић је умро 1704. године. Уп. Р. Станић, *Гробље на Бјелушинама*, 180. Иначе, Илићи славе Св. Николу и Св. Јована. Уп. М. С. Поповић 3, 53.

³³ Осим имена и презимена овај надгробни натпис не садржи ниједан податак о покојнику. Судићи по карактеру славе, споменик је подигнут почетком XIX века.

³⁴ *Рудоња* је једно од необичних презимена мостарских породица. О овој породици нема писаних података. Вероватно је ишчезла током XIX века.

³⁵ Судићи по очуваним натписима, ова породица се не може даље пратити осим у првим деценијама XIX столећа. Да ли је изумрла или је променила име — није познато.

³⁶ *Палавестре* су по једној верзији пореклом из Грахова. Уп. Ј. Дедијер 317. Било их је у Ходбини и Гнојницама где су дошли из Мостара, *исто* 317. Ова породица слави Св. Николу. Уп. М. С. Поповић 22.

³⁷ Види напомену бр. 29.

³⁸ Потомак ове породице је, свакако, Илија Дунђеровић који се налази на списку чланова помагача „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 307.

³⁹ *Урош* и *Милан Кадѣјевић* су несумњиво потомци *Николе Кадѣјевића*. Они се спомињу као помагачи „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 308. Иначе, Кадѣјевићи славе Св. Луку. Уп. М. С. Поповић 37.

⁴⁰ Потомак *Петра Глигића Љубо* био је извршни члан „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 204. У списку породица које славе крсну славу у Мостару нема ниједног Глигића.

⁴¹ Од осам споменика који обележавају гробове умрлих чланова ове породице најстарији је овај и споменик *Стојана Батинића*. Батинићи славе Св. Луку. Уп. М. С. Поповић 37.

⁴² Ова породица се не може пратити јер осим овог не постоји ниједан други споменик.

⁴³ Од *Прѣрада* вероватно су настали *Прѣрадовићи*. Тако је Богдан Прѣрадовић у списку оних који славе Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић 9.

⁴⁴ Као што је ова породица необичног презимена тако се и натпис необично завршава.

⁴⁵ С обзиром да се овај споменик налази у парцели *Иванишевић*, могло би се претпоставити да је породица *Иванишевић* добила име по *Перу Иванишу*. Међутим, много пре 1835, када је Перо Иваниш умро, на гробљу у Бјелушинама наилазимо на надгробни споменик *Петра Иванишевића* који је умро 1767. Уп. Р. Станић, *нав. дело* 183, бр. 127. Из овог произлази да је ова породица раније постојала под презименом *Иванишевић*, а да је име *Иваниш* скраћено одређење за *Иванишевић*.

⁴⁶ *Иванишевићи* су играли значајну улогу у активности „Гусала“. *Ристо Иванишевић* је био председник друштва од 1893 до 1895. године, док су многи припадници ове виђене мостарске породице били почасни чланови, добротвори, утемељивачи, извршни чланови и чланови помагачи „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 285—308.

⁴⁷ Из породице *Иванишевић* потекли су културни и књижевни радници међу којима се истиче *Вукосава Иванишевић*, која је преводила са руског на српски језик. Она је била ћерка *Ристе Иванишевића*. Завршила је Руски институт царице Марије за образовање девојака на Цетињу.

⁴⁸ *Каришик* је породица која слави Ђурђевдан. Уп. М. С. Поповић 19. Они су пореклом из Косјерева. Уп. Ј. Дедијер 235.

⁴⁹ *Митриновићи* су, изгледа, рано ишчезли у Мостару.

⁵⁰ *Матића* нема у попису српских породица које славе крсну славу, али се међу извршним члановима „Гусала“ налази неки Антон Матић. Уп. *Педесет година „Гусала“* 295.

93. І. Н. Ц. І. М. Д. Р. Б. 1823. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Іяня Петра Къртовича. Бѣди ші вѣчная радостѣ і блажени покой. Прѣстави се лѣта гднѣ мѣ. ⁵¹
94. І. Н. Ц. І. НѢ КЯ Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Петаръ Къртовичъ. Бѣди омѣ вѣчна радостѣ і блажени покой. Прѣстави се 1831.
95. І. Н. Ц. І. М. Д. Р. Б. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Михо Къртовичъ. Бѣди немѣ вѣчная радостѣ і блажени покой. Прѣстави се лѣта господнѣ 1850.
96. ІѢ ХѢ НѢ КЯ Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Ошопо. Прѣстави се ва лето на 1814.
97. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Рістанъ Къртовичъ. Поживѣ лѣта 80. Прѣстави се Іянѣара 1874.
98. І. Н. Ц. І. НѢ КЯ Здѣ почиваютьъ раба вожія Сока сѣпрѣга Петра Къртовича. Бѣди ѡ вѣчная радостѣ и блажени покой
99. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Здѣ почиваютьъ раба вожія Мара сѣпрѣга Рісте Къртовича. Поживѣ година 35. Прѣстави се лѣта господнѣ 1854.
100. 1826. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Сава Петра Къртовича сѣпрѣга Ђѣре Каришика. Бѣди вѣчная радостѣ і блажени покой. Прѣстави се.
101. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Рістанъ Къртовичъ. Поживѣ лѣта 80. Прѣстави се Іянѣара 1874.
102. ІѢ ХѢ Здѣ почиваютьъ рабѣ вожія Янна, Ішван, Янка, Ішко штрочад Сіме Чѣпине . . .
103. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожія Фимия сѣпрѣга Басила Пикића. Бѣди ѡй вѣчная радостѣ і блажени покой. Прѣстави се годинѣ 1845.
104. Здѣ почиваютьъ раба вожія Стана сѣпрѣга Чѣре Чаврила. Бѣди ной вѣчная радостѣ и блажени покой. Прѣстави се на 1834.
105. І. Н. Ц. І. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожія Марія Цацанова. Вѣчная радостѣ и блажени покой. Прѣстави се лѣта гднѣ мѣсца септѣмр(а) 1804.
106. І. Н. Ц. І. Н. У. Д. С. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Ђѣро Савичъ. Бѣди омѣ вѣчная радостѣ і блажени покой. 1838. ⁵²
107. ІѢ ХѢ І. Н. Ц. І. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Мара ци Сремне Шк(а)веле. Поживлѣ лѣта 26. Прѣстави се лѣта 1860. ⁵³
108. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Здѣ почиваютьъ раба вожія Мила ци Сремне Шкавеле и поживлѣ лѣта 18 і прѣстави ся лѣта гднѣ 1855. апріла 12.
109. І. Н. Ц. І. М. Д. Р. Б. Здѣ почиваютьъ рабѣ вожія Канда сѣпрѣга Бошка Скавеле. Бѣди ной вѣчная радостѣ и блажени покой. Прѣстави се 1836. май.
110. І. Н. Ц. І. НѢ ХѢ Здѣ почиваютьъ рабѣ вожі Ншванка сѣпрѣга Петра Сремича, Бѣди ной вѣчная радостѣ и блажени покой. Прѣстави се мѣсѣца апріла 23. 1862. ⁵⁴

Сл. 6. Сѣоменик Луке Кучке из 1810. г.

Fig. 6. Monument à Luka Kučka datant de 1810

Сл. 7. Сѣоменик Николе Сѣишица, почетѣшак XIX века

Fig. 7. Monument à Nikola Spišac, début du XIXe siècle

111. **І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ рабъ вожія Шепанія сѣпрѣга Лазара Мандѣшка. Бѣді оі вѣчная радостъ и блажени покой. Прѣстави се на 1838.
112. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ішванъ Чѣкѣ. Поживѣ лѣта 46. Прѣстави се 15. янѣара 1874.⁵⁵
113. **І. Н. Ц. І. М. Л. Р. Б. НН КЯ ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Шепанъ Цацан. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и блажени покой. Прѣстави се лѣта 1806. мѣца фѣрѣара 12. дѣнѣ.⁵⁶
114. **ІГ ХГ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ішванъ. Прѣстави се ва лето 1814.
115. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ раба вожія Мара сѣпрѣга Іанѣ Сѣдавѣча і поживѣ лѣта 32 і прѣстави се лѣто гдѣнѣ 1857 янѣара 28.⁵⁷
116. **І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ раба вожія Мня сѣпрѣга Тодора Сѣдавѣча. Бѣді оі вѣчная радостъ і блажени покой. Прѣстави се 1858.
117. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ раба вожія Мара сѣпрѣга Мѣлѣтина Сѣдавѣча. Прѣстави се мѣсѣца майя 5 на 1859.
118. Здѣ почиваетъ рабъ вожі Стоянъ Кѣлчинъ 1783.
119. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ НН КЯ М. Л. Р. Б.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Сѣтанъ Николѣ Павиѣ. Вѣчна мѣ радост. Прѣстави се мѣца лето гнѣ 1757.⁵⁸
120. **ІГ ХГ НН КЯ М. Л. Р. Б.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Кѣдакъ Чѣрѣчѣ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блажени покой. Поживѣ лѣта 59 і прѣстави се лѣто гдѣнѣ 1849.⁵⁹
121. **ИС ХС НН КА** Овѣ леже земни остаци покојнога Зара Тириѣа а роѣен у Мостару 1818. Прѣсели се у вѣчност 25 децембра 1886. Буди му вѣчнаја памјат и блажени покой. Поживѣ лѣта 69.
122. **ІГ ХГ НЯ ЦЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ристо Чѣрѣчѣ сѣнѣ Кѣдаковѣ. Поживѣ лѣта 15. Бѣді омѣ вѣчная радостъ и блажени покой. Прѣстави се 1858.
123. **ІГ ХГ І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ раба вожія Симаѣа сѣпрѣга Кѣдака Тириѣа. Поживѣ всѣхъ лѣта 70. Прѣстави се 30 янѣара 1870.
124. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ раба вожія сѣпрѣга Ішвана Чавліѣ. Бѣді оі вѣчная радостъ і блажени покой. П. 1868. Поживѣ лѣта 80 авгѣста.
125. **ІГ ХГ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ішванъ Пѣлѣничѣ. Вѣчна мѣ радостъ. Поживѣ ѡ пѣшкѣ 1803.⁶⁰
126. **ІГ ХГ НН КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Яница. Вѣчна ѡй памѣтъ і блажени покой на 1806.
127. **ИС ХС НН КЯ М. Л. Р. Б.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Лазѣ Лисѣца. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блажени покой. Прѣстави се лѣта мѣсѣца 1828.⁶¹
128. Лазаръ Мѣче Дѣрѣкѣчѣ сѣнѣ. 1825.⁶²

129. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ристо сѣнѣ Ристо Братковѣча.⁶³ Прѣстави се 1842.
130. **І. Н. Ц. І. НН КЯ М.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ристо Братковѣчѣ. Бѣді мѣ вѣчная радостъ і блажени покой. Прѣстави се 1842.
131. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Іованъ Братковѣчѣ. Поживѣ лѣта 48. Прѣстави се лѣта ѡ Хрѣста 1873. янѣара 2.
132. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ сѣпрѣга Савка Іована Братковѣча. Бѣди ной вѣчная радостъ на 1861.
133. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Никола Бѣрдо. Поживѣ лѣта 82. Прѣстави се на 1863 авгѣста дѣнѣ 12.
134. **ІГ** Хрѣстѣ Здѣ почиваетъ раба вожія Мѣтра ѡт-рѣчѣ Мѣксѣма на 1865.
135. **ІГ** Хрѣстѣ Здѣ почиваетъ рабъ вожі Мѣксѣм Мѣмоло. Бѣди омѣ вѣчная памѣтъ и блажени покой. Прѣстави се годинѣ на 1815.

⁵¹ Милош Куртовѣћ је био прѣплатник неких књига и часописа пре 1850, а Алекса Куртовѣћ потписник акта упуѣеног Земаљској влади 1881. поводом новог Војничко закона. Уп. В. Ћоровић 40,89. Куртовѣћи славе Св. Пророка Јерѣмију. Уп. М. С. Поповић 29.

⁵² Савићу славе Св. Николу и Св. арханѣла Михаила. Уп. М. С. Поповић 23, 45. Њихови прѣставници били су чланови „Гусала“ у различитим својствима. Уп. Педесет година „Гусала“ 293, 312.

⁵³ Шкавеле или Скавеле немају потомке у XX веку, судећи по попису породица које славе крсну славу.

⁵⁴ Јерѣмићу славе Св. Ћорѣа. Уп. М. С. Поповић 19.

⁵⁵ Породица Ћук је доста малобројна, судећи по споменицима из XIX века и потомцима из нашег века. Њени чланови славили су Св. Василија и Св. арханѣла Михаила. Уп. М. С. Поповић 2,46.

⁵⁶ Ова породица необичног презимена веома рано је ишчезла.

⁵⁷ Одавићу су пореклом из села Месара код Поповог поља. Уп. Споменица Епархије захумскохерцеговачке 1918—1928, Ниш 1929, 160. У Мостару се не запажа присуство потомака ове породице.

⁵⁸ Павићу славе Св. арханѣла Михаила. Уп. М. С. Поповић 44. Истакли су се као приврженици и одани помагачи „Гусала“. Уп. Педесет година „Гусала“, 288, 301, 311. Дејан Павић је био један од оснивача Српске ѣачке омладине због чега је 1915. г. осуѣен. Уп. В. Ћоровић 110.

⁵⁹ Тирићу су имуѣна мостарска породица чији су припадници играли видну улогу у друштвеном и привредном животу Мостара. Тако је Лазѣ Тирић био један од састављача Уредбе о раду школе у Мостару 1858. Он је био један од потписника познате и већ спомиѣане прѣставке Земаљској влади 1881, међу којима је био и Стјѣпан Тирић. Уп. В. Ћоровић 63, 89,110. Чланови ове породице били су утемељивачи и извршни чланови одбора „Гусала“. Уп. Педесет година „Гусала“ 293,303. Тирићу славе Св. Ћорѣа. Уп. М. С. Поповић 24.

⁶⁰ Овај веома необичан натпис у коме се каже да је покојник погинуо од пушке има свој пандан у једном споменику у гробљу на Пашиновцу у чијем се епитафу каже да је покојник погинуо од „Великог ножа.“

⁶¹ Ово је једно од необичних презимена старих мостарских породица. Ова породица нема потомака под истим презименом.

⁶² Осам споменика ове породице необичног презимена до сада је евидентирано на мостарским гробљима. Њени потомци нису забележени у новије време.

⁶³ Породица Братковѣћ је, вероватно, ишчезла или је променила своје име, пошто у нашем веку не сусреѣемо њихове потомке у Мостару.

136. ИН ИН Р. Д. І. К. Н. Здѣ почиваетъ раба вожія Яна сѣпрѣга Бѣдака Марковича. Бѣди ной вѣчная радостъ і блажені покоі. Прѣстави се мѣца январія донѣ 28. на 1826.⁶⁴
137. Здѣ почиваетъ равъ вожи Свѣто штроче Іована Іовановича. Б(о)гъ да га п(р)остихъ 1796.⁶⁵
138. ІС ХР НІ КЯ Здѣ почиваетъ равъ вожи Бѣдакъ Марковичъ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и блажені покой. Прѣстави се лѣта гдѣ на 1829. мѣца декемра 13.
139. І. Н. Ц. І. ІС ХС Здѣ почиваетъ (равъ) вожі Іованъ сѣнъ Петра Палавестре. Поживлѣ лѣта 25 і прѣстави ся лѣто гдѣ 1850. новбра 6.⁶⁶
140. І. Н. Ц. І. НІ КЯ М. Д. Р. Б. Здѣ почиваетъ равъ вожи Сѣматъ Палавестра. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блажені покой. Прѣстави се 1825.
141. Овѣ леже кости Петра Палавестре. Поживлѣ лета 70. Прѣстави се 1862.
142. І. Н. Ц. І. М. Д. И. Р. Здѣ почиваетъ раба вожия Цмилиа сѣпрѣга Станка Дѣвровчанина. Бѣди ной вѣчная радостъ. Прѣстави се на 1829.⁶⁷
143. Овде леже кости Ристе сина Петра Палавестре. Поживлѣ лета 45. Прѣстави се на 1868.
144. И. Н. Ц. И. ІС ХС НІ КЯ М. Д. Р. Б. Здѣ почиваетъ равъ вожи Іованъ Попаранъ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и блажені покой. Прѣстави се мѣсѣца на 1869.
145. И. Н. Ц. І. Овѣ почивају земни остатци Атанасіе В. Марковић Сломо. 1879 — 10/10 1905. Вѣчна му спомен.⁶⁸
146. ІС ХС НІ КЯ Овѣ почивају земни остатци Видака Сломе. Поживлѣ лета 48. Прѣсели се у вѣчност 8 јулија 1889. Овај споменик подиже му његов син Ато и свом родителю жели вѣчни памјат и блажені покој, амин.⁶⁹
147. І. Н. Ц. І. Здѣ почиваетъ равъ вожі Іово штроче Дѣке Тошѣча. Прѣс(тави се) 1840.
148. Здѣ почиваетъ раба вожия Іова сѣпрѣжница Дѣке Митрова. Богъ да ѡ прости и помилѡв. Прѣстави се мѣсѣца мар(та) на 1799.
149. ІС ХС Здѣ почиваетъ мнадевоцъ Яна Станише Спаравала на 1829.⁷⁰
150. ІС НІ КЯ Здѣ почиваетъ равъ вожі Рѣсто отроче младо. Прѣстави се лето на 1814.
151. И. Н. Ц. И. Здѣ почиваетъ раба вожия Стана сѣпрѣга Свѣтана Чѡве. Бѣди ной вѣчная радостъ на 1855.⁷¹
152. И. Н. Ц. И. Овѣ почивају земни остатци Станко син Ате Шпаравала рођен 20. маја 1857. Прѣстави се 5 септембра 1898. Вѣчна му памјат и блажені покој.
153. І. Н. Ц. І. ІС ХС Здѣ почиваетъ равъ вожі Фѣма сѣпрѣга Іована Томановѣча. Бѣди ѡ вѣчная радостъ і блажені покоі. Прѣстави ся 1851.⁷²

Сл. 8. Сѣоменик Луке Бѣрића из 1832. г.

Fig. 8. Monument à Luka Djurić datant de 1832

Сл. 9. Сѣоменик Марѣ сѣѣругѣ Јована Грујице из 1862. г.

Fig. 9. Monument à Mara, épouse de Jovan Grujica, datant de 1862

154. **І. Н. Ц. І. М. А. Р. Б.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Іованъ Томановичъ. Бѣди мѣ вѣчная радостъ і блажені покой. Преставі се 1848.
155. **І. Н. Ц. И. ПІ КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ячимъ отрочѣ Іована Томановича. Преставі се 1838.
156. **І. Н. Ц. И. ПІ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожія Іконія сѣпрѣга Трипка Аннича. Преставі се лѣта господня 1856.⁷³
157. **ІГ ХГ І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Анна сѣпрѣга Митра Скавѣле. Престави се 1858.
158. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ раба вожія Сара шір Сіме Зѣца. Поживѣ лѣта 20. Преставі се 1868.⁷⁴
159. **І. Н. Ц. І. М. А. Р. Б.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Симо Зѣцацъ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и блажені покой. Престави се на 1849.
160. **И. Ц. И. І. М. Р. А. К. Б. Я.** Здѣ почиваетъ раба вожія Стана сѣпрѣга Петра Зѣца. Бѣди ной вѣчная радостъ и блажені покой. Престави се на 1837.
161. **І. Н. Ц. І. М. А. Р. Б.** Здѣ почиваетъ (рабъ) вожі Петаръ Зѣцацъ. Бѣди омѣ вѣчная радостъ и блажені покой. Престави се на 1840.
162. **ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Михаилу Чолѣка. Бѣчна мѣ радостъ. Престави се месеца январій на 1800.
163. **І. Н. Ц. І. І. Я. Б. І. М. А. І. Р.** Здѣ почиваетъ раба вожія Янѣа сѣпрѣга Іована Говедарице. Бѣди ной вѣчная радостъ и блажені покой. Престави се на 1852.⁷⁵
164. **І. Н. Ц. І. І. У. Д. С.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ріста сѣпрѣга Ђѣре Пѣша. Бѣди ной вѣчная радостъ і блажені покой. Преставі се 1843.⁷⁶
165. **І. Н. Ц. І. А. Н. Б. К. І. Я. І.** Здѣ почиваетъ раба вожія Марія сѣпрѣга Томе Кѣновца. Бѣди ной вѣчная радостъ и блажені покой. Престави се 1848.⁷⁷
166. **ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ Сѣкана ші Ђѣре Пѣша 1842.
167. **ПІ ХГ І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Савка ші Ђѣре Пѣша на 1863.
168. **И. Н. Ц. И.** Овѣ леже земни остатци Росѣ супруга поко. Ристе Пѣша рођ. 1833 г. Пресели се у вѣчност 15. маја 1898. Вѣчни јој памјат и блажени покой.
169. **И. Н. Ц. И.** Покойште Саве П. Тошића рођ. 1829. Упокой се 1878.⁷⁸
170. **И. Н. Ц. И.** Покойште Михе П. Тошића рођ. 1834. Упокой се 1876.
171. **И. Н. Ц. И.** Покойште Панте Тошића рођ. 1804. † 1851. Госпава Тошић Залековић 1807 † 1884.
172. **Ісѣсъ Хрїстосъ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Лазаръ штацъ Драге Сѣмѣчѣв. Бѣчна мѣ радостъ і блажені покой. Преставі се лѣта гдња мѣца дѣкѣвра 18 дѣнъ на 1810.⁷⁹

173. **ІГ ХГ** Здѣ почиваетъ Савка ші Панте Тошића 1846.

174. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ ПІ КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Никола Шпаравало. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блажені покой. Преставі се лѣта годїне мѣсеца новѣмрї дѣнъ 8. 1848.⁸⁰

175. **ПІ ХГ І. Н. Ц. А.** Здѣ почиваетъ раба вожія Мара сѣпрѣга Шѣпана Шпаравала. Поживѣ лѣта 28. Престави се мѣсеца іѣля 25. на 1858.

176. **І. Н. Ц. І. ІГ ХГ ПІ КЯ** Здѣ почива раба вожія Симаѣа сѣстра Шѣпана Бѣвиновича. Престави се мѣца іѣлія 3 дѣнъ. Лѣто на 1765.⁸¹

177. **І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Шѣпанъ Шпаравало. Бѣди омѣ вѣчная радостъ і блажені покой. Престави се 1842.

⁶⁴ Видети напомену бр. 1.

⁶⁵ *Јовановићи* су једна од најстаријих породица у Мостару. До сада је евидентирано 15 споменика с натписом ове породице који готово сви потичу из XVIII века. Најстарији споменик обележава гроб *Стефана* који је умро 1713. В. Ђоровић *нав. дело* 35, такође закључује да ова породица улази у ред старијих мостарских породица, наводећи споменик *Петра Јовановића* из 1780. године. Забележено је 1923. да једна породица Јовановић слави Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић 6, док је неколико личности са презименом Јовановић забележено у попису извршних чланова „Гусала“ и чланова помагача. Уп. *Педесет година „Гусала“* 298, 308. Да ли су они потомци Јовановића из XVIII века — тешко је рећи.

⁶⁶ Види напомену бр. 36.

⁶⁷ Вероватно да име ове породице упућује на њено порекло из Дубровника.

⁶⁸ Види напомену бр. 1.

⁶⁹ *Сломо* је био додатак презимену *Марковић*. Временом је *Марковић* као презиме ове породице ишчезло па је остало само *Сломо*.

⁷⁰ *Шпаравало*, односно *Шпаравало* је доста бројна мостарска породица чијих је 11 споменика с натписом из XIX века сачувано. *Илија Шпаравало* је потписник познате представке Земаљској влади у Сарајеву. Уп. В. Ђоровић 89. У различитом виду су помагали „Гусле“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 304, 314. Славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 25.

⁷¹ Потомак *Јефте Теба* који носи исто име 1923. г. славио је Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 24.

⁷² *Томановићи* славе Св. Николу. Уп. М. С. Поповић 57. Истакли су се као приврженици „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 293, 303, 313.

⁷³ *Јањићи* славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 19. Били су помагачи и извршни чланови „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 297, 308.

⁷⁴ *Зупци* потичу из истоименог села код Требиња. Уп. Ј. Дедијер 222, 223. Славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 19.

⁷⁵ *Говедарице* славе Св. Николу. Уп. М. С. Поповић 52. Неки припадници ове породице били су помагачи „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 306.

⁷⁶ Породица *Пеш* слави Св. Николу. Уп. М. С. Поповић 56. Њени припадници били су помагачи и извршни чланови „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 301, 311.

⁷⁷ *Куновци* славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 20.

⁷⁸ Види напомену бр. 8.

⁷⁹ Уп. Р. Станић, *Прилог проучавању старих мостарских заната*, 153.

⁸⁰ Видети напомену бр. 70.

⁸¹ Међу породицама у Мостару које су 1923. славиле крсну славу не срећемо *Вујиновиће*, али су постојали у овом граду где су забележени као чланови помагачи „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 306.

178. Зѣ почиваетъ равъ вожи Счепанъ Сврадовичъ. Бѣди омъ вѣчная радость и блажені покой. Проставі се на 1810. мѣца декембра.⁸²
179. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ НІ КЯ Зѣ почиваетъ равъ вожи Никола Шпаравало. Бѣди омъ вѣчная радость і блажені пакэй. Проставі се лѣто годня мѣсѣца ноемрѣ дѣнь 8. 1848.⁸³
180. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Зѣ почиваетъ равъ вожія Сара сѣпрѣга Глиге Бркана. Поживлѣ лѣта 45 і прѣставі ся 1856. дѣнь КѢ.⁸⁴
181. Зѣ почиваетъ рава вожія Рѣста сѣпрѣга Гаврѣла Шпаравала. Бѣди ной вѣчная радость і блажені пакэй. Прѣставі се 1843. декевра 12.
182. Зѣ почиваетъ равъ вожи Никола Бгѣ да мѣ прѣсти и вратъ нѣговъ. Постави на 1764.
183. І. Н. Ц. І. І. Е. К. НІ КЯ 1826. Зѣ почиваетъ равъ вожія Достина сѣпрѣга Николае Михиничъ. Бѣди омъ вѣчная радость і блажені покой. Прѣстави се.
184. І. Н. Ц. І. Зѣ почиваетъ равъ вожи Рѣста сѣпрѣга Бошка Іванишев(и)ча. Бѣди омъ вѣчная радостъ) 1816.⁸⁵
185. ІѢ ХѢ Зѣ почиваетъ равъ вожи Міхо, Мара штрѣчад Зарѣе Аковича. Поживлѣ прѣст . . на 1853.⁸⁶
186. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Зѣ почиваетъ равъ вожи Даша сѣпрѣга Михила Аковича
187. И. Н. Ц. И. Овѣ леже земни остатци Марѣ супруге Симата Павловића рођена 13 марта 1870. Умрла је 16 маја 1892. Вјечна ти памјат и блажени покой рођена Алексий.⁸⁷
188. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ Зѣ почиваетъ равъ вожи Петар Павлович. Поживлѣ лѣта 36. Прѣставі се 15 јунія 1864.
189. И. Н. Ц. І. Овѣ почива Мила супруга Пере Павловића а поживе 58 год. Прѣсели у вјечност 31 августа 1895. год.
190. І. Н. Ц. І. Н. У. Д. С. Зѣ почиваетъ равъ вожи Сѣмана сѣпрѣга Павла Макітана. Бѣди вѣчная радость і блажені покой. П(рѣстави се) декембра 1845.⁸⁸
191. І. Н. Ц. І. Д. І. М. Р. Е. Зѣ почиваетъ равъ вожи Паво Бѣчвичъ. Бѣди омъ вѣчная радость і блажені пакэй. Прѣставі се на 1831.⁸⁹
192. И. Н. Ц. И. Овѣ леже земни остаци Ристе супруге Р . . . Павловића. Поживље година 80. Упокои се 18 маја 1895.
193. И. Н. Ц. И. Овѣ леже земни остатци Ристе Павловића поживље год. 77. Упокои се 1896.
194. Овде леже кости Анѣ супруге Ма . . . Тупоње. Поживље лета 42. Умрије 1883.⁹⁰
195. И. Н. Ц. И. Овѣ почива Риста супруга Ђорђе Тупоње рођена 1866. Прѣсели се у вјечност 17 јануара 1890.
196. ІѢ ХѢ Овѣ леже земни остаци Стака Симе Павловића ро. 1902. Умрије 1. фе. 1910.

Л. 10. Сѣоменик Петѣра Куртѣовића из 1831. г.

Fig. 10. Monument à Petar Kurtović datant de 1831

Л. 11. Сѣоменик Јованке сѣйруге Васѣ Брайтѣковића из 1861. г.

Fig. 11. Monument à Jovanka, épouse de Vasa Bratković, datant 1861

197. **І. Н. Ц. І. К. Я. Я. Р. Б. І. Д.** Здѣ почиваетъ рабъ божи Ішванъ Евчовичъ. Бѣди емъ вѣчная радость и блаженіи покой. Престави се на 1832. новбра мѣца донъ 8.
198. Здѣ вѣчная радость і блаженіи покой. Преставі се мѣсца (половина XIX века).
199. **І. Н. Ц. І. Н. Ц. І. Р.** Здѣ поч(и)ваетъ раба вожія Шепанія сѣпрѣга Лазара Мандѣшка. Бѣди іой вѣчная радость и блаженіи покой. Престави се 1838.
200. **ИГ ХГ** Здѣ почиваетъ раба вожія Мара сѣпрѣга Марка Тѣпоне. Бѣди ной вѣчная радость и блаженіи покой. Престави се на 1855.
201. Сока 1798.⁹¹
202. Здѣ почиваетъ рабъ божи Свтанъ Мадѣшковичъ. Бѣди емъ вѣчная радость і блаженіи покой. Преставі
203. **І. Н. Ц. І. ИГ ХГ ИИ КЯ М. Д. Р. Б.** Здѣ почиваетъ рабъ божи Ішванъ Попаранъ. Бѣди емъ вѣчная радость и блаженіи покой. Престави се мѣсца на 1862.⁹²
204. **ИГ ХГ І. Н. Ц. И.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Тѣро Герѣкѣтъ і поживѣ 53 лѣта. Преставі се године 1863.⁹³
205. Здѣ почиваетъ рабъ вожія Милица ци Ристѣ Еврадовича. Бѣди ной вѣчна радость и блаженіи покой. Престави се на 1819.⁹⁴
206. **И. Н. Ц. И.** Овѣе почива Сока Обрадовић рођена 1827. Умрла 15 јула 1904. Овај споменик подиже јој њезин син Јово.
207. **І. Н. Ц. І. ИГ ХГ** Здѣ почиваетъ раба вожія Марія сѣпрѣга Рістана Еврадовича і поживѣ лѣта 68 і преставі се лѣто гднѣ 1854. марта 29.
208. **ИГ ХГ І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Шепо Еврадовичъ. янѣарія 30. Преставі се 1864.
209. **І. Н. Ц. І. Н. У. Д. С.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ново Еврадовичъ. Бѣди емъ вѣчная радость и блаженіи покой. Преставі се мѣца новбра 25 1839.
210. Овѣе леже кости супруге Ристе Бугаре. Поживѣ љета 40. Престави се 1881.⁹⁵
211. **ИГ ХГ ИИ КЯ** Почива раб вожі Свто почива раба вожія Стоя. Преставі се 175. .
212. **ИГ ХГ ИИ КЯ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Никола Грѣвѣшичъ. Поживѣ лѣта 59 і преставі се мѣсца свѣтвбра 29 на 1863.⁹⁶
213. **І. Н. Ц. І. ИИ КЯ М. Д. Р. Б.** Здѣ почиваетъ раба вожіа на сѣпрѣга Николе Евкосава. Бѣди іо вѣчная радость і блаженіи покой. Престави се 1837.⁹⁷
214. **І. Н. Ц. І. ИГ ХГ** Здѣ почиваетъ Владіславъ сінъ Рісте Евгарѣ. Преставі се на 1871. авгѣста 25.
215. Овде леже кости Ђорђе сина Јове Чупине. Поживѣ љета 7. Престави се 1881.
216. **ИГ ХГ ИИ КЯ** Митар Грѣвичић 1773.⁹⁸
217. Здѣ почиваетъ (раб) вожи Никола Балъ. Вѣчна мѣ памѣт. Престави се ва лето на 1775.⁹⁹

218. **І. Н. Ц. І. ИГ ХГ** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Анђа сѣпрѣга Николе Милѣтича. Преставі се 1851.¹⁰⁰

219. **ИГ ХГ І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Лазо Милѣтичъ а преставі се на 1856.

220. **ИГ ХГ І. Н. Ц. І.** Здѣ почиваетъ раба вожія Митра сѣпрѣга Лазара Милѣтича на 8 апріла 1861.

221. **І. Н. Ц. Я. Н. У. Д. С.** Здѣ почиваетъ рабъ вожі Ішванка сѣпрѣга Шепана Голѣ. Бѣди нѣі вѣчная радость і блаженіи покой. Преставі се године на 1839.¹⁰¹

222. **І. Н. Ц. І.** На 1832. Здѣ почиваетъ рабъ вожі Комѣненъ Тодоровичъ. Бѣди емъ вѣчная радость и блаженіи покой.¹⁰²

223. **И. Н. Ц. И.** Овѣе почива Душан Ристе Комлена рођен 1893 27. нове. Умро 22 дец. 1894.

224. **И. Н. Ц. Ј.** Овѣе почива Јелка жена Бошка Гаћанице. Поживи 75 год. умрла 1889. 11 децембра.¹⁰³

⁸² *Обрадовићи* су доста стара и угледна мостарска породица. До сада је идентификовано 14 споменика ове породице са епитафима на мостарским гробљима од којих је 8 из XVIII века. Потомак ове породице у нашем веку, *Ђорђо* славио је Св. архиђакона Стефана. Уп. М. С. Поповић 62. Он се уврстио међу помагаче „Гусала“, а уз њега су међу извршним члановима била још четири члана ове породице. Уп. *Педесет година „Гусала“* 301, 311.

⁸³ Видети напомену бр. 70.

⁸⁴ *Бркан* је породица о којој нема никаквих писаних података.

⁸⁵ Видети напомену бр. 9.

⁸⁶ Потомке ове породице не срећемо у писаним изворима.

⁸⁷ *Павловићи* славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 22.

⁸⁸ Потомци ове породице нису познати. *Макитани* се срећу у селу Рапти код Поповог поља, али им се не зна порекло нити да ли имају везе са онима у Мостару. Уп. Ј. Дедијер 270.

⁸⁹ *Вучевићи* нису у Мостару имали наследнике у XX веку.

⁹⁰ *Тупоње* славе Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић 10. Они су забележени као помагачи и извршни чланови „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 303, 313.

⁹¹ Тешко је одредити којој породици припада ова особа.

⁹² Ова породица нема потомака. Тешко је рећи да ли се може довести у везу са породицом Попара.

⁹³ И ова породица је међу оним које су из непознатих разлога нестале.

⁹⁴ Види напомену бр. 82.

⁹⁵ О пореклу ове породице која је крајем XIX века ишчезла може се само слутити.

⁹⁶ Породица *Грубјешкић* има потомка у Мостару. То је Шћепан Грубјешкић који слави Св. Стефана. Уп. М. С. Поповић 61.

⁹⁷ *Вукосав* је породица која води порекло из Љубомира код Требиња. Уп. Ј. Дедијер 193. Нема потомака у Мостару.

⁹⁸ Ова породица нема потомака у Мостару.

⁹⁹ Пошто ову породицу, судећи по очуваним споменицима на натписима, не срећемо у XIX и XX веку, она је, вероватно, ишчезла или променила своје име. Иначе, фамилија *Баљ* се почетком овог века налази у херцеговачком селу Жабице. Уп. Ј. Дедијер 313.

¹⁰⁰ *Милетићи* славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 21. Били су помагачи и извршни чланови „Гусала“. Уп. *Педесет година „Гусала“* 299, 300, 310.

¹⁰¹ *Голо* је породица чији чланови славе Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 18.

¹⁰² *Др Перо Тодоровић* који се налази у списку чланова помагача „Гусала“ од 1888 до 1938, а који се не среће у попису Мостараца који славе крсну славу, можда је потомак Комнена Тодоровића.

¹⁰³ На мостарским гробљима регистровано је 9 споменика ове породице са натписима. У XX веку она нема наследника у Мостару.

225. И. Н. Ц. Ј. Овде лежи Мара Митра Гаћанице. Поживље љета 17. Умрла 1887. новембра 24.
226. І. Н. Ц. І. ІГ ХГ Зѣ почиваетъ раѣѣ вожія Гимана сѣпрѣга Ніколаѣ Милетиѣа. Поживлѣ љѣта 36 і прѣстави се на 1857.
227. І. Н. Ц. І. М. А. Р. Б. Зѣѣ почиваетъ раѣа вожія Госпаѣа шѣї Мирка Івковиѣа. Прѣстави се на 1830.¹⁰⁴
228. И. Н. Ц. Ј. Овђе борави вѣчни сан Митар Кујунѣи пресели се у вѣчност у 34 год. 27 фебруара 1900.¹⁰⁵
229. І. Н. У. Д. Зѣѣ почиваетъ раѣѣ вожі Фима сѣпрѣга Іоѣа Гаћаниѣа. Бѣди вѣѣ нѣи вѣѣчная радостъ и влажѣни покоіѣ мѣа сѣптеѣврія 24 гдѣне 1841.
230. Овде леже кости Саве супруге Митра Гаћанице. Поживље љета 45. Умрије 15. окромбра 1885.
231. І. Н. Ц. А. І. У. Д. Г. Зѣѣ почиваетъ раѣѣ вожі Іоѣа Гаћаниѣа. Бѣдѣ вѣѣ вѣѣчная радост и влажѣни покоіѣ. Прѣстави се љѣта 1843.
232. І. Н. Ц. І. ІГ ХГ Зѣѣ почиваетъ раѣѣ вожі Бошко Гаћаниѣа і поживлѣ љѣта 57. Прѣстави се 1855. новѣврія 12.
233. Зѣѣ почиваетъ раѣа вожія Стоѣа сѣпрѣга Спасоѣа Поповиѣа. Бѣди вѣѣ нѣи вѣѣчная радостъ и влажѣни покоіѣ. Прѣстави се године на 1838.¹⁰⁶
234. І. Н. Ц. І. ІГ ХГ Зѣѣ почиваетъ раѣѣ вожі Іоѣа Којунѣія. Поживлѣ љѣта свѣѣхѣ 66. Прѣстави се маіа 24. 1879.¹⁰⁷
235. И. Н. Ц. Ј. Овђе леже земни остатци Ристе супруге Јована Кујунѣиѣа. Поживље љета 55 а прѣстави се 20 д(ецембра) 1886.
236. И. Н. Ц. Ј. Овђе лежи Анна шѣи Митра Гаћанице. Поживи Умрије 1887.
237. И. Н. Ц. Ј. Овђе почива Алекса Грујиѣа 1850—1902; жена Мара Р. Аћимовиѣи 1853—1890; жена Петра Р. Ђук 1867—1902; ћерка Јелка удата Драгумиловиѣи 1878—1939. Покој им вѣѣчни.^{107а}
238. И. Н. Ц. Ј. Овђе почива Илија Грујиѣа. Поживи 65 год. Умро 25 децембра 1885.
239. И. Н. Ц. Ј. Овђе леже земни остатци Ане супруге Ристе Груиѣа. Поживље 75 год. Умрије 1899. фебруара.
240. ІГ ХГ ІІ КѢ Зѣѣ почива раѣа вожія Сѣзана Дамјановиѣа. Богъ да ѣ прости. (Прѣста)ви се вѣ љето гдѣне 1763.
241. Зѣѣ почиваетъ раѣѣ вожі Митарѣѣ Марков. Бѣди вѣѣ вѣѣчна радостъ 1779. мѣа новѣбра.
242. вожі сѣнѣ Іоѣа Грѣѣѣа 1855.
243. ІГ ХГ И. Н. Ц. И. Зѣѣ почиваетъ раѣѣ вожі Ристо Груиѣа. Бѣди вѣѣ вѣѣчная радостъ и влажѣни покоіѣ. Прѣстави се на 1861.

Сл. 12. Сѣомениѣ Пеѣтра Курѣѣовиѣа из 1832. г.

Fig. 12. Monument à Petar Kurtović datant de 1832

Сл. 13. Сѣомениѣ Панѣа Грујиѣа из 1832. г.

Fig. 13. Monument à Panto Grujica datant de 1832

Сл. 14. Споменик Ристѣ суйрузе Петѣра Билића из 1849. г.
Fig. 14. Monument à Rista, épouse de Petar Bilić, datant de 1840

Сл. 15. Споменик Ристѣ суйрузе Гаврила Шаравала из 1843. г.
Fig. 15. Monument à Rista, épouse de Gavriilo Šparavalo, datan de 1843

244. ИГ ХГ I. H. Ц. I. Здѣ почиваетъ раба вожія Мара сѣпрѣга Іована Грѣце і поживѣ 34 лѣта і прѣстави се на 1862.
245. ИГ ХГ Почиваетъ раб вожи Иованъ Зѣво ва л(е)т(о) ,aw (1800).¹⁰⁸
246. Здѣ почиваетъ раба вожія Роса Іована Маргете сѣпрѣжница. Бѣди ей вѣчная радостъ и влажени покой. Прѣстави ся лѣта гподня мѣсца септемврїя донъ 20. 1797.¹⁰⁹
247. Здѣ почиваетъ раб вожи Сава Сврдодов(и)ћа. Бог да и прости и благослови. Прѣстави се ва лето на 1771.¹¹⁰
248. Јованка сѣпрѣга Петра Чозіе 1827.
249. I. H. Ц. Я. I. У. Д. С. Здѣ почиваетъ рабъ вожі Рїста сѣпрѣга Ристе Пѣша. Бѣди в нѣи вѣчная памят и влажени покої. Прѣстави се 1841.¹¹¹
250. I. H. Ц. I. ИГ ХГ Здѣ почиваетъ раба вожіа Марїя сѣпрѣга Четка Бисѣрчїча. Бѣди ей вѣчная радостъ і влажени покой. Прѣстави ся 1850. апрїла 19.¹¹²
251. I. H. Ц. I. ИІ КЯ М. Д. Р. Здѣ почиваетъ раб вожи Бошко Тасовацъ. Бѣди емѣ вѣчная радостъ і влажени покой. Прѣстави се 1833.¹¹³
252. Здѣ от (Прѣ)стави се ва мѣсца двѣмра 27. 1812.
253. ИГ ХГ ИІ КЯ Здѣ почиваетъ рабъ вожи Лазар Ротѣла. Бѣди емѣ вѣчная радостъ і влажени покой. Прѣстави се на 1824.¹¹⁴
254. ИГ ХГ I. H. Ц. Д. Здѣ почиваетъ рабъ вожі Лазаръ Бокѣнъ і поживѣ лѣта 15 мѣсца августа 24 и прѣстави се на 1866.¹¹⁵
255. I. H. Ц. I. ИГ ХГ Здѣ почиваетъ рабъ вожи Петаръ Ковачевїчъ. Бѣди емѣ вѣчная радостъ и влажени покои. Прѣстави ся лѣта господня на 1806.¹¹⁶

¹⁰⁴ Види напомену бр. 20.

¹⁰⁵ У Мостару су 1923. г. постојале две породице *Кујунџић*. Једна је славила Св. Јована Крститеља, а друга Св. Стефана. Уп. М. С. Поповић 9,22.

¹⁰⁶ *Поповићи* славе две славе: Св. Јована Крститеља и Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 9,22.

¹⁰⁷ Најстарији споменик једног кујунџије потиче из 1691. године. Уп. Р. Станић, *Надгробни споменици са натписима из XVII и XVIII века у гробљу на Пашиновицу у Мостару*, стр. 160, бр. 7.

^{107a} До сада је евидентирано 14 надгробника са натписима који обележававају гробове припадника ове породице. Њихови потомци славе Св. арханђела Михаила. Уп. М. С. Поповић 43.

¹⁰⁸ Тешко је претпоставити да је од ове породице постала породица Зубац, као што је случај са следећим породицама: Влабег — Влабеговић, Шаин — Шаиновић, Кујунџија — Кујунџић и сл.

¹⁰⁹ Види напомену бр. 27.

¹¹⁰ Види напомену бр. 82.

¹¹¹ Види напомену бр. 76.

¹¹² Ова породица нема потомака у Мостару.

¹¹³ *Тасовац* је породица која слави Св. арханђела Михаила. Уп. М. С. Поповић 45.

¹¹⁴ *Ротуле* немају наследника у Мостару.

¹¹⁵ Ова породица без потомака има 7 евидентираних надгробника са натписима.

¹¹⁶ Овај Петар је претходник познате личности из исте породице *Петра Ковачевїћа* који је назван „Бертоло“. Био је претплатник неких публикација пре 1850. У. В. Ђоровић 40.

256. **ЇГ ХГ** Зѣ почиваетъ равъ в(о)жи Ішванъ Пе-
дала на 1805.¹¹⁷
257. Зѣ почиваетъ равъ божи Ішванъ . . . 1781.
258. **ЇГ ХГ НІ КЯ** авт равъ Симеонъ
Вѣчна мѣ радость . . на 1785.
259. **І. Н. Ц. І. НІ КЯ** 1859. Зѣ почиваетъ равъ
божи Іово Швничъ. Бѣди омѣ вѣчная радость и
влажени покой. Прѣстави се лѣта господня мѣсѣца
маія 5. Поживши лѣта 28.¹¹⁸
260. **І. Н. Ц. І. НІ КЯ М. Л.** Зѣ почиваетъ равъ бо-
жи Чиро Чирічъ. Бѣди омѣ вѣчная радость и
влажени покой. Прѣстави се мѣца янѣарія дѣнь 10
на 1835. лѣта господня.¹¹⁹
261. **І. Н. Ц. І. Н. М. Л. Д.** Зѣ почиваетъ равъ во-
жія Стана сѣ Чѣра Чиріча. Прѣстави се 1834.
262. Зѣ почиваетъ равъ божія Стана сѣпрѣга Рісте
Чиріча. Бѣди ой вѣчна радость і влажени покой.
Прѣстави се мѣсѣца фѣрѣфара 16 лѣта господ.
263. **І. Н. Ц. І. ЇГ ХГ** Зѣ почиваетъ равъ божи Іо-
ванъ Ковачовічъ. Поживѣ лѣта свѣх 31. Прѣстави
се августѣ 1878.¹²⁰
264. **І. Н. Ц. І. ЇГ ХГ НІ КЯ** Зѣ почиваетъ равъ
божи Пѣро Ковачовічъ Шарац. Поживѣ лѣта 67.
Прѣстави се 22 іюнія 1876.¹²¹
265. **І. Н. Ц. Л. М. Л. Р. Б.** 1815. Зѣ почиваетъ равъ
вожи Ристанъ Ковачовичъ. Бѣди омѣ вѣчная ра-
дость.
266. **ЇГ ХГ** Зѣ почиваетъ равъ в(о)жи Томо Ковачо-
вичъ. Прѣстави се в лѣта ѡ сотворения мира на
1803.
267. **І. Н. Ц. І. На** 1815. Зѣ почиваетъ равъ божи Да-
мянъ Ристѣ Бована. Бѣди омѣ вѣчная радость.¹²²
268. **ЇГ ХГ** Почиваетъ рава божіа Ішвана , а ѡ ѣ (1720)
269. Исѣсъ Хр(і)сто(сѣ) Зѣ почиваетъ равъ божи Чорѣ
отроче Пѣтра Бована 1832.
270. **І. Н. Ц. І. ЇГ ХГ** Зѣ почиваетъ рава божія Сара
сѣпрѣга Рісте Бована. Поживѣ лѣта 40. Прѣстави
се 1876.
271. **І. Н. Ц. І. Н. І. К. М. Л. Р. Б.** Зѣ почиваетъ равъ
божи Міхаілъ сінъ Рісте Сѣборіне. Поживѣ лѣта
34. Прѣстави се 1870. апріла 26. Б. С. К. Р. І. М.¹²³
272. Овѣ леже синови Јове Бована Урош и Милан.
Урош живијо мјесеци 15. Умрије 1891. у септеб.
273. **І. Н. Ц. Ј** Овдје почивају кости Ристѣ Бована.
Поживѣ лѣта 60. Прѣстави се 15. августа 1879.
274. **ЇГ ХГ НІ КЯ** Зѣ почиваетъ равъ божи Сшчѣпа
сѣпрѣга Стан(и)шѣ Бѣковича на 1836.¹²⁴
275. **І. Н. Ц. І. У. С. К. І.** Зѣ почиваетъ равъ божи
Ішво Маслѣша. Бѣди омѣ вѣчна радость и
влажени покой. Прѣстави се на 1839.¹²⁵
276. **ЇГ ХГ** Зѣ почиваетъ равъ божи Ішво штроче
Рістана Ротѣле 1836.
277. **І. Н. Ц. Ј.** Овѣ почива Мара кѣер Ристѣ Бо-
куна рођ. 6. октомбра 1864. Умрије 8 маја 1876.
278. **І. Н. Ц. Ј.** Овѣ почива Анђа . . . Бокуна. Упо-
који се год. 1906. Мир пепелу твою.¹²⁶

Сл. 16. Сѣоменик Шѣира ѣрозван Јован Шола из 1871. г.

Fig. 16. Monument à Spiro, "appelé Jovan Šola", datant de 1871

Сл. 17. Сѣоменик Ристѣа Рекаља, ѣоловина XIX века

Fig. 17. Monument à Risto Rakalj, milieu du XIXe siècle

Сл. 18. Споменик Лазара Дабича из 1831. г.

Fig. 18. Monument à Lazar Dabić datant de 1831

Сл. 19. Споменик Јова Палавестре из 1863. г.

Fig. 19. Monument à Jovo Palavestra datant de 1863

279. И. Н. Ц. Ј. Овђе леже земни остатци Јована Бокуна. Поживље љета 76. Престав се 7 августа 1889. Вјечити спомен и блажени покои. Амин.^{126а}
280. І. Н. Ц. І. НѢ КѢ ЗДѢ почиваетъ равъ вожі Дамьямъ Бокѣн. Бѣди емѣ вѣчная радостъ і блажені покой. Прѣстави се 1840.
281. И. Н. Ц. Ј. Овђе леже земни остатци Ристе Лазе Бокуна српског добротвора. Поживље год. 49. Пресели се у вјечност 26 марта 1893.
282. ІѢ ХѢ І. Н. Ц. Я. ЗДѢ почиваетъ равъ вожі Никола Бокѣнѣ. Поживлѣ лѣта 75. Прѣстави се годіне 1840.
283. І. Н. Ц. Л. ЗДѢ почиваетъ рава вожія Мара съпрѣга Лазара Бокѣна. Прѣстави се лѣто господня 1859.
284. І. Н. Ц. І. ІѢ ХѢ ЗДѢ почиваетъ равъ вожі Станко Бѣковичѣ. Поживлѣ лѣта 72. Прѣстави се 1868.
285. ІѢ ХѢ І. Н. Ц. І. ЗДѢ почиваетъ равъ вожі Дімитріѣ сінѣ Станіше Бѣковича і поживлѣ лѣта 15 і прѣстави ся лѣто 1847.
286. И. Н. Ц. Ј. ІѢ ХѢ Овђе почивају земни остатци Јованке супруге Ристе Вуковича. Поживље љета 55 а прѣстави се 29. д. 1892.¹²⁷
287. Прѣстави ся Спасѣв Рѣличѣ на 1808 априла 26.¹²⁸

¹¹⁷ Ова малобројна породица је ишчезла у Мостару.

¹¹⁸ Шушићи немају своје наследнике у XX веку.

¹¹⁹ Види напомену бр. 59.

¹²⁰ Изгледа да није постојала само једна породица Ковачевић. О томе сведоче њихови потомци, односно породице које славе Св. Ђорђа, Св. Петра и Павла, и Св. арханђела Михаила. Уп. М. С. Поповић 20, 31, 43. Споменици породица Ковачевић расејани су по свим православним гробљима у Мостару.

¹²¹ Да ли се овај Перо може довести у везу са Пером Ковачевићем званим „Бертоло“? Види напомену бр. 116.

¹²² Бовани немају потомке у Мостару. Њихово порекло се везује за Љубиње. Уп. Ј. Дедијер 317.

¹²³ Оборине су породица чијих је 15 споменика до сада евидентирано. Они славе Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић 8. Милинко Оборина је био међу првим претплатницима часописа и књига до 1850. Уп. В. Ђоровић 40.

¹²⁴ Вуковићи су угледна и стара српска породица. На пашиновачком гробљу је сахрањен 1787. свештеномонах Аксентије рођен у Мостару „от племена Вуковића“. Уп. Р. Станић, нав. дело 168, бр. 107. Иначе, Ристо Вуковић је био један од мостарских књигољубаца. Уп. В. Ђоровић 40. Вуковићи славе Св. Јована Крститеља. Уп. М. С. Поповић 4,5. Јово и Саво Вуковић су били утемељивачи „Гусала“. Уп. Педесет година „Гусала“ 292.

¹²⁵ Маслеше немају потомке у Мостару.

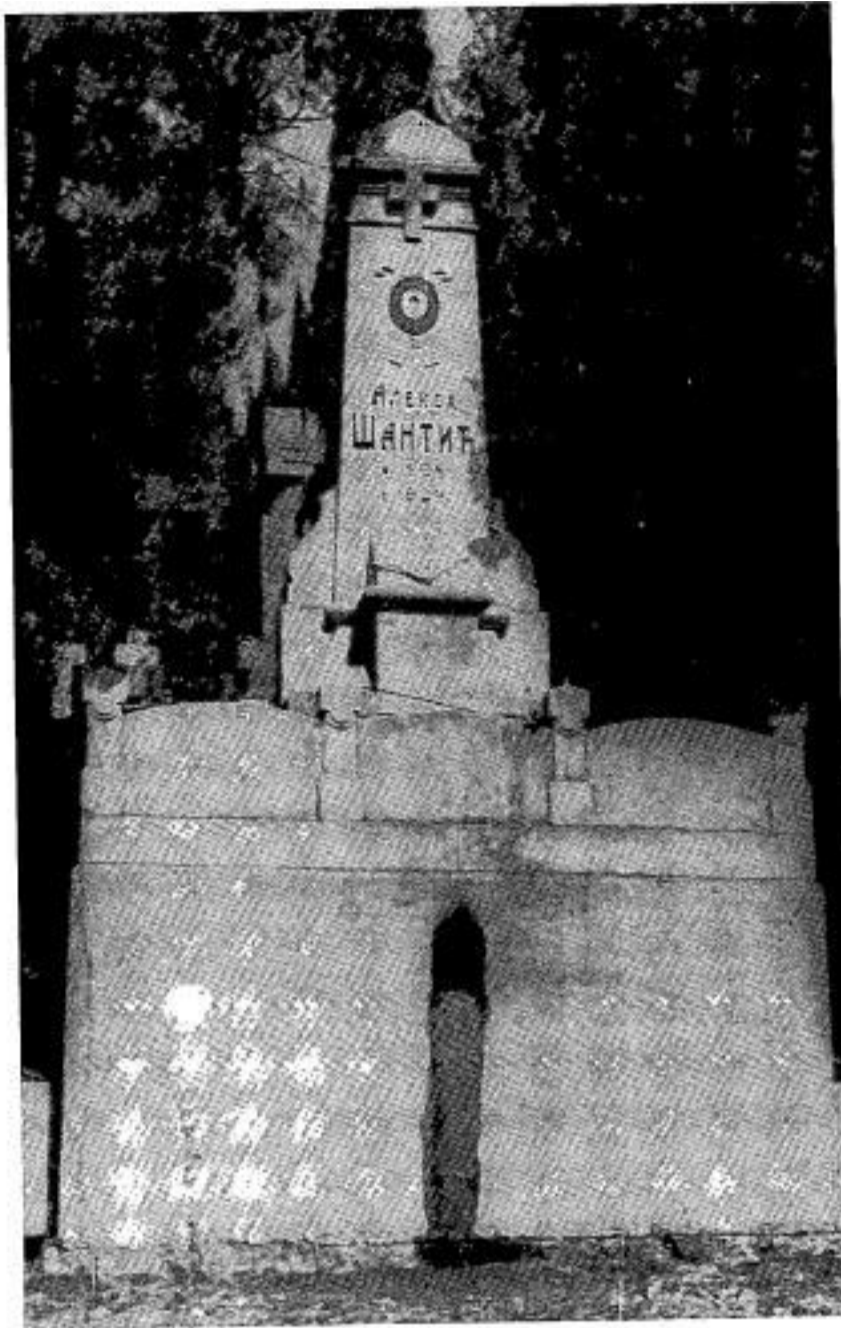
¹²⁶ Породица Бокун је овековечена са 7 споменика на којима су уклесани натписи. Нема потомака у XX веку.

^{126а} Јован Бокун је потписник представке Земаљској влади у Сарајеву. Уп. В. Ђоровић 89.

¹²⁷ Јованка је супруга личности која се налази у списку претплатника књига и часописа до 1850. у Мостару. Уп. В. Ђоровић 40.

¹²⁸ Релиће не срећемо међу српским мостарским породицама које славе крсну славу, али су забележени међу члановима помагачима и међу извршним члановима „Гусала“. Уп. Педесет година „Гусала“ 302, 312.

288. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ Равъ божи здѣ почивають вѣчна мѣ радость Томо 1806. *Милович. Престав.* 129
289. *И. Н. Ц. I. $\tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$ М. А. Р. Б.* Здѣ почивають равъ вожи *Міча Радашиновичъ.* Бѣди омѣ вѣчная радость і блажені покоі 1814.
290. Здѣ почивають равъ вожі *Перо Чвкъ.* Бѣди омѣ вѣчная радость и блажені покоі і преставі се лѣта 1833. *двокра(а) 26.* 130
291. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають рава вожія *Сока сѣпрѣга Милинка Оборіне.* Роді се шктовра 6. на 1828. Преставі се на 1868. *іюля 28.*
292. $\tilde{H}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ *И. Н. Ц. I.* Здѣ почивають штрочѣ *Савка Мил(и)нка Оборіне* 1862.
293. *И. Н. Ц. J.* Овѣ леже земни остатци *Јованке* супруге *Васе М. Оборине.* 21. маја 1904. Овај споменик подиже јој захвални син *Милинко.*
294. *И. Н. Ц. J. $\tilde{I}\tilde{S} \tilde{X}\tilde{S} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$* Овѣ почивају земни остатци *Ристе* супруге *Милинка Оборине* рођена *Милићевић.* Поживље 50 лета а пресели се у вѣчност дана 5 јануара 1891. Лака ти црна земља и блажени покои.
295. *И. Н. Ц. J.* Овѣ леже земни остатци *Милинка Оборине.* Поживље године 76. Пресели се у вѣчност 17 новембра 1895. Овај споменик подижу му његови синови. Један уздисај и пре-стаде туга, болови и вај неумитна сила што се вѣчношћу креће узе трошан живот, али споменик неће. Не, мили оче, нити сузе наше на твој гробу што ће росит суву траву и увело цвеће до задњега часа угаснути неће. 130a
296. *И. Н. Ц. J.* Овѣ почивају земни остатци *Васе Оборине* 1864 + 2. фебруара 1907. Овај му споменик подиже захвални син *Милинко.*
297. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ Здѣ почивають *Јованка* ці *Јово Оборіне.* Роді се 17 іюля 1861. Преставі се 1869.
298. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ М. А. Р. Б.* Здѣ почивають равъ вожі *Јово Оборіна.* Поживѣ всѣхъ лѣта 42. Преставі се лѣта ѿ Хрїста 1877. *марта 27.*
299. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають рава вожія *Роса* сѣпрѣга *Ристана Оборіне* і поживѣ лѣта 59 і петъ мѣці. Преставі ся лѣто гднѣ 1855. мѣца шктовра д(в)нѣ 8.
300. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ Здѣ почивають *Светозаръ* өі *Јована Оборіне.* Роді се 1868 *янѣара 26.* Прес(тави се) 1870. *янѣа(ра) 19.*
301. *И. Н. Ц. Л. Н. М. Я. М. Р. Б. М. К.* Здѣ почивають равъ вожи *Ристанъ.* Бѣди омѣ вѣчная радость и блажені покоі. *Ристанъ Оборина.* Престави се на 1853.
302. $\tilde{H}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ *И. Н. Ц. I.* Здѣ почивають штрочѣ *Ристо Милинка Оборіне* 1851.
303. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$ Здѣ почива равъ вожи *Јована Плевни* 1803.
304. *И. Н. Ц. J.* *Родољуб (Љубо) М. Оборина* 10/XI 1872 23/V 1935. Овај споменик подиже му сестра *Мара.*
305. Овѣ леже земни остатци *Јове И. Билића.* Поживље год. 47. Упокоји се 13 марта 1890. 131
306. Овѣ борави вѣчни санак супруга *Василија Илије П. Билића* рођена *Оборина.* Роді се 26 маја 1861. Пресели се у вѣчност 28 јануара 1901.
307. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають равъ вожі *Михо сін Перѣ Білича.* Поживѣ лѣта 19. Преставі се 1 апріла 1875.
308. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають равъ вожі *Ристо сін Перѣ Білича.* Поживѣ лѣта 22. Преставі се 16 іюля 1876.
309. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають равъ вожі *Петаръ Біличъ.* Бѣди омѣ вѣчная радость. (Прва половина XIX века).
310. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* 1817 *Биличъ.*
311. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають рава вожія *Риста* сѣпрѣга *Петра Білича.* Бѣди өі вѣчная радость і блажені покоі. Преставі ся лѣта 1849. *марта д(в)нѣ 12.*
312. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ Здѣ почивають равъ вожі *Јанна* ці *Петра Білича* 1849. *сѣптембра 10.*
313. Овѣ леже земни остатци *Росе* супруге *Пере Билића.* Поживље лета 60. Умрије 29 октомбра 1887.
314. *И. Н. Ц. J.* Овѣ леже земни остатци *Олге И. Билића.* Пресели се у вѣчност у 15 ој год. 19 јануара 1906.
315. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$ *И. Н. Ц. I.* Здѣ почивають равъ вожи *Никола . . .* (крај XVIII века).
316. Здѣ почивають равъ вожи *Лазаръ Грѣвѣшичъ.* Богъ да га прости і помене ѿ царствѣ невѣснѣмъ. Преставі се на 1842. 132
317. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$* Здѣ почивають равъ вожі *Цвѣта* сѣпрѣга *Лазара Грѣвѣше.* Преставі се 1860. 133
318. *И. Н. Ц. I. М. А. Р. Б.* Здѣ почивають рава вожи *Мария* сѣпрѣга *Томѣ Милетића.* Престави се на 1850. 134
319. *И. Н. Ц. J.* Овѣ почива *Ристо Мијатовић.* Поживље год. 35. Упокоји се 28 марта 1885. Овај споменик подижу му сестре *Јелка* и *Сока.* 135
320. *И. Н. Ц. I. К. А. Р. Б. А. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$* Здѣ почивають рава вожи *Јованка.* Бѣди вѣчная радость і блажені сѣпрѣга *Јована Миятовича* 1865.
321. *И. Н. Ц. I. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$* Здѣ почивають равъ вожи *Јово Миятовичъ.* Живље 58 год радость и блажені покоі. Престави се 1885.
322. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G}$ *И. Н. Ц. I.* Здѣ почивають равъ *Никола сінъ Јовѣ Миятовича* 1860.
323. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$ 1854. го. Здѣ почивають равъ вожи *Никола Миятовичъ.* Бѣди омѣ вѣчная радость і блажені покоі мѣсѣца апріла 5.
324. $\tilde{I}\tilde{G} \tilde{X}\tilde{G} \tilde{H}\tilde{I} \tilde{K}\tilde{A}$ Здѣ почивають равъ вожи *Иванъ.* Преставі се ва лето на 1814.
325. Здѣ почивають штрочѣ *Ристо Сщепана Днчѣровица* на 1824. 136

Сл. 20. Споменик Алексе Шантића који су порушили усташе
Fig. 20. Monument à Aleksa Šantić, démoli par les oustachi

326. И. Н. Ц. Ј. Овђе леже земни остатци Росе супруге Николе Вућура. Поживље год. 103. Упокои се 11 деце(мбра) 1897.
327. І. Н. Ц. І. ІГ ХГ Здѣ почиваетъ рава вожі Никола Евчѣрѣ. Поживлѣ лѣта 74. Прѣстави се 17 сѣтѣмбра 1861.
328. ІГ ХГ І. Н. Ц. А. Здѣ почиваетъ Чѣрча (Ђурђа) сѣпрѣга Івана Попадѣча, поживлѣ лѣта 70. Прѣстави се (прва половина XIX в.).¹³⁷
329. ІГ ХГ І. Н. Ц. І. Здѣ почиваетъ рава вожіа Іванка сѣпрѣга Ђѣрѣ Шѣрана, поживлѣ лѣта 26. Прѣстави се на 1864.
330. ІГ ХГ НІ КЯ Овђе почива рава вожіа Дѣспа сѣпрѣга Яніма Тѣфѣкѣѣ. Поживлѣ лѣта 13. Прѣстави се на 1877.¹³⁸
331. Овде леже кости Ристе Кадијевића. Поживље лета 61. Умрије 1 јануара 1883.
332. ІГ ХГ НІ КЯ Здѣ почиваетъ рава вожі Сѣфанѣ Пиже і поживлѣ лѣта 51 і прѣстави се 5 авгѣста 1868.¹³⁹

333. І. Н. Ц. І. М. А. Р. Б. Здѣ почиваетъ рава вожіа Сара мати Ристана Пиже. Бѣди ной вѣчна радостъ . . . (половина XIX в.)
334. І. Н. Ц. І. Р. А. К. І. М. Н. Здѣ почиваетъ рава вожі Драго Дѣнѣчѣ. Бѣди емѣ вѣчна радостъ і блажені покой. Прѣстави се на 1814.
335. І. Н. Ц. І. ІГ ХГ Здѣ почиваетъ рава вожі Петарѣ Глігѣчѣ і поживлѣ годѣна 55. Прѣстави се мѣсѣца авгѣста 20. 1848.
336. ІГ ХГ НІ КЯ М. А. Р. Б. Здѣ почива рава вожіа Сара Іванови(ћ). Бѣчна мѣ памѣт. Прѣстави се мѣца фѣр. 11 днѣ ва лето господня на 1753.¹⁴⁰
337. Никола Катичѣ. Бѣчна мѣ. 1811.
338. Здѣ почиваетъ рава вожіа Савка сѣпрѣжица Трипка Кѣича. Бѣди ной вѣчна радостъ и блажені покой. Прѣстави се на 1828 мѣца априла 16.¹⁴¹
339. ІГ ХГ І. Н. Ц. А. Здѣ почиваетъ рава вожіа Янѣна сѣпрѣга Ятѣ Кѣича. Поживлѣ лѣта 86 а прѣстави се 1867.
340. І. Н. Ц. І. ІГ ХГ Здѣ почиваетъ рава вожіа Савка сѣпрѣга Чѣрѣ Кѣича. Поживлѣ лѣта 35. Прѣстави се на 1867.

¹²⁹ Између два рата нису постојали *Милојевићи* који су славили крсну славу.

¹³⁰ Породица *Ђук* слави Св. Василија Великог и Св. арханђела Михаила. Уп. М. С. Поповић 2,46.

^{130a} *Милинко Оборина* је један од састављача и потписника Уредбе о раду школе у Мостару 1858. Уп. В. Ђоровић 63.

¹³¹ *Билићи* спадају међу најугледније српске мостарске породице. Из ње је потекао *Никола Билић*, један од првих Мостараца школованих у иностранству (Одеса). Нарочито су били активни многи Билићи у Српском пјевачком друштву „Гусле”. Потпредседник „Гусала” био је *Душан Билић*. Из ове породице потичу ризничари, тајници, благајници и књижничари овог друштва. Четири Билића били су одборници, пет почасни чланови, три добротвори, осам утемељивачи, двадесет извршни чланови, а седам помагачи. Уп. *Педесет година „Гусала”* 279—305. Душан и Милан Билић били су режисери позоришних представа, а *Смарагда* и *Ленка Билић* глумице. Више Билића бавило се глумом и певањем у хору. Исто 90—92. *Перо Билић* је био потписник представке коју су Мостарци 1881. упутили Земаљској влади у Сарајеву. Уп. В. Ђоровић 89.

¹³² У Мостару је 1923. постојала породица *Шћена Грубешкић* која је славила Св. архиђаконa Стефана. Уп. М. С. Поповић 61.

¹³³ *Грубеша Трифко* као потомак *Лазарев* био је извршни члан „Гусала”. Уп. *Педесет година „Гусала”* 296.

¹³⁴ Види напомену бр. 100.

¹³⁵ *Мијатовићи* славе Св. Николу. Уп. М. С. Поповић 55.

¹³⁶ Види напомену бр. 37 и 38.

¹³⁷ *Попадићи* су стара мостарска породица. Она је ишчезла у неодређено време.

¹³⁸ Презиме ове породице настало је по занимању. Уп. Р. Станић, *Прилог проучавању старих мостарских заната* 145—160.

¹³⁹ Ова породица необичног назива је нестала.

¹⁴⁰ Види напомену бр. 65.

¹⁴¹ Једанаест споменика на овој парцели гробља на Пашиновцу сведочи о релативној бројности ове породице чији су представници умирали од 1816. до 1898. Она је продужила свој живот у XX веку. Слави Св. Ђорђа. Уп. М. С. Поповић 20. Важну улогу је играла у активности „Гусала” помажући је на различит начин. Уп. *Педесет година „Гусала”* 293—309.

341. **ЇГ ХГ** ЗДѢ почиваетъ Илія сінъ Сімо Квіча 1841.
342. ЗДѢ почиваетъ штрочѣ Ішва Ішвана Квіча. Прѣставі се мѣсѣца іюна 20. 1859.
343. **ЇГ ХГ НИ КЯ** Овдѣ почива рабъ вожи **Ефтан** сін Сімата Квіћа. Поживѣ љѣта 33. Прѣстави се октовра годинѣ 1884.
344. **І. Н. Ц. І. Н. А. І. Р. М. К. Б. Я. І.** ЗДѢ почиваетъ рабъ вожи Трипко Квічъ. Бѣди омѣ вѣчна радостъ и блажени покой. Прѣстави се на 1816. мѣца іюля двнѣ 20.
345. **І. Н. Ц. І. ЇГ ХГ** ЗДѢ почиваетъ рабъ вожі Ятанасіѣ Квічъ. Бѣди омѣ вѣчна радостъ і блажѣнъ покой. Прѣставі се лѣта господня 1854. сеп(т)мра.
346. **ЇГ ХГ І. Н. Ц. І.** ЗДѢ почиваетъ рабъ вожі Сімата Квічъ і поживѣ лѣта 64 і прѣстави се лѣта господня на 1878.
347. **И. Н. Ц. Ј.** Овѣ леже земни остатци Јове Риста Куића рођ. 1859. Пресели се у вѣчност 11 деце(мбра) 1898.
348. Овѣ леже земни остатци Ристе Куића рођ. 1817. Пресели се у вѣчност 20 маја 1887.

Anciens monuments funéraires serbes à Mostar — Épitaphes du cimetière de Pašinovac

RADOMIR STANIĆ

A Mostar, comme dans peu de villes de l'ancienne république yougoslave de Bosnie-Herzégovine, se trouvent trois cimetières serbes anciens: à Bjelušine, à Pašinovac et en haut de l'église orthodoxe ancienne. S'étant rendu compte de l'importance des inscriptions funéraires en tant que sources historiques de premier ordre pour les recherches sur les Serbes de Mostar, l'auteur du présent texte a étudié systématiquement, pendant des années, les épitaphes en question pour publier ensuite plusieurs ouvrages contenant des centaines d'épitaphes qui comportent les données les plus diverses datant des XVIIe, XVIIIe et XIXe siècles et présentant une grande importance pour les recherches sur les vieilles familles serbes de Mostar.

Dans le présent texte l'auteur publie 348 inscriptions figurant sur les monuments funéraires du cimetière de Pašinovac, dont 22 datent du XVIIIe siècle et 154 de la première moitié du XIXe. Les épitaphes consacrées aux femmes sont au nombre de 141, alors que les autres sont celles des défunts et de leurs enfants. Parmi les monuments dont les épitaphes sont publiées ici se trouve bon nombre de ceux qui sont élevés sur les tombes des membres de vieilles et illustres familles serbes, telles que les Marković, les Šola, les Čupina, les Ivanišević, les Palavestra, les Ćirić, les Obradović, les Kovačević, les Bilić etc. Très nombreux étaient les membres des familles qui portaient les noms suivants: Grujice, Milinković, Kurtović, Šparavalo, Miletić, Gaćanica, Bokun, Oborina. Ont été relevés aussi les noms de famille insolites, tels que:

Gale, Golo, Prerad, Pedala, Peš, Rotula, Ekmečija, Ćuk, Margeta, Skavela, Karišik, Zubac etc.

Grâce au fait que l'auteur du présent texte a déjà publié un grand nombre d'épitaphes figurant sur les monuments funéraires des deux cimetières les plus grands, Bjelušine et Pašinovac, elles sont devenues de précieux documents scientifiques pour l'étude de l'histoire de la ville sur la Neretva, dont surtout l'histoire de la population serbe.

Étant donné qu'au cours de la guerre de 1992—1994 un grand nombre de monuments funéraires a été détruit dans le but de faire disparaître les témoignages sur la présence séculaire des Serbes à Mostar, les recherches effectuées sur les cimetières orthodoxes serbes de Mostar et la publication des épitaphes de ces cimetières ont une immense portée, tant du point de vue scientifique que du point de vue de l'actualité nationale et politique. Une bonne partie de ces inscriptions ayant été détruite, leur publication équivaut à la récupération des sources authentiques qui peuvent contribuer à l'étude des questions d'ordre économique, social, culturel et autres relatives au passé des Serbes dont le plus grand nombre a dû, malheureusement, abandonner la ville de Mostar où ils ont vécu pendant cinq siècles. L'expulsion des Serbes facilite l'islamisation et la croatisation forcées, qui ont pour but d'anéantir le noyau orthodoxe et serbe de cette ville. Les épitaphes publiées seront, semble-t-il, les seules preuves de l'existence plusieurs fois séculaire des Serbes sur le sol de Mostar.